

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของตำบลเวียงคุก จังหวัดหนองคาย

3.1 ทรัพยากรแวดล้อมทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของหนองคาย

จังหวัดหนองคาย อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ด้านเหนือติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดนครพนม ด้านทิศใต้ติดกับจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดสกลนคร ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดเลย พื้นที่ของจังหวัดมีพื้นที่กระจายยาวไปตามแนวตะวันออก ตะวันตกหรือเลียบบไปตามลำแม่น้ำโขง หนองคายมีพื้นที่ประมาณ 7,223 ตารางกิโลเมตร ประชากรมีจำนวนคน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ลักษณะของดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับปลูกพืชเพื่อเป็นสินค้าเกษตรทั้งข้าว ข้าวโพด ฝ้าย ถั่วลิสง อ้อย มะเขือเทศ ยาสูบและมีความหลากหลายของผลไม้โดยเฉพาะลำไย มีการผลิต ข้าว ยาสูบ โรงงานแปรรูปฝ้าย เป็นต้น ในแต่ละฤดูร้อนมีเทศกาลแข่งเรือของหมู่บ้านและชนชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำโขงและการไหลเรือไฟ

ปริมาณน้ำฝนของจังหวัดหนองคาย ระหว่างปี พ.ศ. 2534-2538 จะอยู่ระหว่าง 932-1992 มิลลิเมตร ในปี พ.ศ. 2536 มีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ประมาณร้อยละ 6.6 (ที่มา: ข้อมูลจังหวัดหนองคาย, 2539) สภาพป่าไม้โดยทั่วไปเป็นป่าเบญจพรรณ เช่น ไม้ยาง ตะเคียนทอง กะบาก พะยอม เป็นต้นลักษณะภูมิประเทศทางทิศใต้ตะวันออกและตะวันตกทั้งสามด้านเป็นภูเขาและที่ลาด ด้านทิศตะวันออกในเขตอำเภอบึงกาฬเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายสาย ขณะที่ทางด้านเหนือสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบตามแนวเขตแม่น้ำโขง ซึ่งไหลผ่านเกือบทุกอำเภอของจังหวัดหนองคาย คือ อำเภอสังคม อำเภอท่าบ่อ อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอโพนพิสัย อำเภอเมือง อำเภอบึงกาฬ อำเภอเซกา อำเภอปากคาด และอำเภอบึงโขงหลง

หนองคายตั้งอยู่ห่างจากเมืองหลวงเวียงจันทน์ของลาวเพียง 25 กิโลเมตร สะพานมิตรภาพที่เชื่อมต่อกับประเทศไทยและลาว ถูกสร้างขึ้นด้วยความร่วมมือกับรัฐบาลของประเทศลาวและประเทศออสเตรเลีย เปิดใช้อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2537

3.1.1 ประวัติศาสตร์

พื้นที่จังหวัดหนองคาย อยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง ซึ่งประกอบด้วย เมืองเวียงจันทน์ จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำพู และจังหวัดอุดรธานี มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ต่อเนื่องมาจนถึงยุคปัจจุบัน

- ชุมชนในยุคก่อนประวัติศาสตร์

บริเวณแม่น้ำสงคราม ซึ่งต้นกำเนิดจากเทือกเขาภูพานในเขตจังหวัดนครพนม แล้วไหลขึ้นไปทางเหนือ เข้าเขตจังหวัดหนองคาย ผ่านอำเภอโซ่พิสัย อำเภอเซกา แล้วไหลเข้าสู่แม่น้ำโขงที่จังหวัดนครพนม เป็นแม่น้ำที่กั้นเขตพื้นที่จังหวัดหนองคายกับจังหวัดสกลนคร แม่น้ำสงครามมีความยาวทั้งสิ้น 420 กิโลเมตร เป็นแหล่งปลาที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดในภาคอีสานและก่อให้เกิดระบบนิเวศที่มีลักษณะเป็นป่าชุ่มน้ำเรียกว่า ป่าบุง ป่าทาม บริเวณบุงทามแถบหนองคาย มีร่องรอยและหลักฐานทั้งในรูปวัตถุและตำนานวรรณกรรมอยู่เป็นอันมากที่เล่าสืบทอดกันมา เช่นตำนานพระอูรังคชาตุ กล่าวถึงปฐมกัลป์พญานาคผู้ซัดแม่น้ำโขงซึมมูล ทั้งสร้างนครเวียงจันทน์ด้วย ตำนานท้าวผาแดง-นางไอ่ ท้าวขูลู-นางอ้าว ท้าวบารด-นาง

อุสา ท้าวสินไช ท้าวสีทน-มโนห์รา เป็นต้น ที่ตำบลโคกดอน อำเภอบำบอ มีผู้พบหม้อดินเผาหลายสีแบบบ้านเชียงและชนิดไม่มีสีแต่มีลายเส้นขูด ลายเชือกทาบ นอกจากนี้ยังพบเครื่องประดับหินแก้วลูกปัด กำไล เศษสำริด ขวานหินขัด หัวธนูหิน ซึ่งเครื่องหินเหล่านี้ น่าจะมีอายุก่อนยุคบ้านเชียง

บริเวณรอบโบสถ์วัดศรีสะอาด มีเสมาหินสมัยทวาราวดี และครกหินใหญ่ สันนิษฐานว่าเป็นเบ้าหลอมโลหะ นอกจากนี้ยังพบเหรียญเงินพูนัน อายุประมาณสองพันปี ที่แสดงให้เห็นว่าแหล่งโบราณคดีแห่งนี้มีพัฒนาการ มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ต่อเนื่องมาถึงตอนปลายของยุคหินใหม่

- การตั้งถิ่นฐานสมัยต้นประวัติศาสตร์

ตามตำนานพระอริราชธาตุ แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาในดินแดนแถบนี้ตั้งแต่ช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 3 โดยได้ปรากฏชื่อเวียงหรือเมืองหลายแห่ง ซึ่งได้สถาปนาพระธาตุเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ แสดงว่าชุมชนบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง อันเป็นที่ตั้งของจังหวัดหนองคายมีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ จนถึงยุคที่มีหลักฐานชัดเจนทางโบราณคดี เช่น ศิลลาจารึก ศิลปกรรมในโบราณสถาน และโบราณวัตถุยุคต่าง ๆ เอกสารจีนเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า เจนละบก การตั้งถิ่นฐานในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-16 เรียกสมัยนี้ว่าสมัย ทวาราวดี มีหลักฐานทางศิลปกรรมของเจนละบกปะปนอยู่ ในช่วงกลางสมัยทวาราวดี พบอิทธิพลศิลปะขอมและลพบุรี ในช่วงสมัยทวาราวดีปลาย (พุทธศตวรรษที่ 16-19) โดยมีเมืองสำคัญดังนี้

เวียงคำ-เวียงคุก เวียงคุกอยู่ที่อำเภอมิ่งเมืองเขตอำเภอบำบออยู่ตรงข้ามเมืองเวียงคำ (เมืองชายพอง) ทางฝั่งลาว ทั้งสองเมืองนี้น่าจะเป็นเมืองเดียวกัน เพราะพบหลักฐานโบราณสถานและโบราณวัตถุร่วมสมัยกัน ชื่อเวียงคำปรากฏอยู่ในศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ 1 ว่า "เบื้องตะวันออกเท้าฝั่งของเวียงจันทน์-เวียงคำ เป็นที่แล้ว"

เวียงจัว- ปรากฏชื่ออยู่ในตำนานพระอริราชธาตุ สันนิษฐานว่าเป็นพื้นที่ในตำบลบ้านฝาง อำเภอมือง นอกจากนั้นนิทานเรื่อง ท้าวบารส-นางอุสา ก็มีอยู่ว่า เมืองของท้าวบารสอยู่ที่เมืองปะโค เวียงคุก

เวียงนกยูง- อยู่ติดกับห้วยโงงในเขตกิ่งอำเภโพนพิสัย มีเสมาหินยุคทวาราวดี อยู่เป็นจำนวนมาก ชื่อปากโงงหรือห้วยโงง มีความในตำนานพระอริราชธาตุว่า "หมื่นหนันทอราม มีครัว 50,000 ครัว อพยพมาตั้งอยู่ปากห้วยนกยูง หรือปากโงงก็เรียก"

เปงจานนครราช- อยู่ในเขตกิ่งอำเภอรัตนวาปี มีเสมาหินขนาดใหญ่เหลืออยู่ชิ้นหนึ่งคนในชุมชนเรียกว่า เจ้าพ่อเปงจาน มีอายุในสมัยทวาราวดี พุทธศตวรรษที่ 12 ที่ฐานใบเสมา มีอักษรปัลลวะอินเดียจารึกไว้ มีร่องรอยเมืองโบราณอยู่ทั่วบริเวณริมแม่น้ำโขง เป็นแนวยาวถึง 80 กิโลเมตร เมื่อขุดลงไปใต้ดินบริเวณนี้จะพบซากกองอิฐอยู่มาก สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่

เมืองหล้าหนอง-หนองคาย หลักฐานเก่าแก่ที่สุดของเมืองหล้าหนองคือ พระธาตุหนองคาย อายุใกล้เคียงกันกับพระธาตุบังพวน ตามตำนานพระอริราชธาตุ เมืองลาหนอง หรือเมืองหล้าหนองเป็นเมืองเดียวกัน ในสมัยต่อมาคำว่าคายน่าจะมีที่มาจากคำยบกวาน อันเป็นที่ตั้งของกองทัพไทย ครั้งที่ยกมาตีเมืองเวียงจันทน์ ค่ายนี้ตั้งอยู่บริเวณริมหนอง ซึ่งมีต้นบกหวานขึ้นอยู่ จึงเรียกว่า ค่ายบกหวาน และได้กลายมาเป็นชื่อหนองคาย ส่วนองค์พระธาตุหนองคาย ถูกกระแสน้ำในแม่น้ำโขงกัดเซาะตลิ่งพังทำให้จมลงไปอยู่ในแม่น้ำโขง

- การตั้งถิ่นฐานในสมัย อาณาจักรล้านช้างเชียงทอง หลวงพระบางเวียงจันทน์

เมืองปากห้วยหลวง- มีฐานะเป็นเมืองลูกหลวงมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้างเชียง

ทอง (หลวงพระบาง) เจ้าเมืองปากห้วยหลวงมีพระราชทินนามว่า พระยาปากห้วยหลวง เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาย้ายเมืองหลวงมาตั้งที่นครเวียงจันทน์ เมื่อปี พ.ศ. 2093 แล้ว เมืองปากห้วยหลวงก็ยังมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวง มีความสำคัญรองจากนครเวียงจันทน์ เมืองปากห้วยหลวงตั้งอยู่ที่ปากน้ำห้วยหลวง อันเป็นที่ตั้งของอำเภอโพนพิสัยพบว่ามีซากวัดร้างอยู่เป็นจำนวนมาก และพบว่ามีศิลาจารึกมากที่สุดแห่งหนึ่งในบรรดาเมืองโบราณภาคอีสานและลาว เป็นศิลาจารึกด้วยอักษรไทยน้อย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกเมืองปากห้วยหลวงว่า เมืองโพนแพน หลังจากปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ เมื่อปี พ.ศ. 2369-2370 ได้โปรดเกล้าฯ ให้บุตรเจ้าเมืองร้อยเอ็ด เป็นพระพิชัยสุริยวงศ์ เจ้าเมืองโพนแพน ชื่อโพนพิสัย อาจได้ชื่อมาจากคำว่า โพนพระพิชัย ซึ่งคำอีสานออกเสียงพิชัยว่าพิสัย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกเมืองโพนแพนเป็นเมืองโพนพิสัย ครั้งที่เกิดเหตุการณ์ โจรฮ่อยกกำลังมาปล้นสะดมตามชายพระราชอาณาจักร มาถึงเวียงจันทน์และหนองคาย เมื่อปี พ.ศ. 2418 เจ้าเมืองโพนพิสัย คือพระยาพิชัยสรเดช (หนู) ได้รับคำสั่งให้เกณฑ์คนไปช่วยเวียงจันทน์ เจ้าเมืองโพนพิสัยเกิดกลัวโจรฮ่อไม่คิดต่อสู้ พระยามหาอำมาตย์ธิบดี (ชื่น กัลยณมิตร) เป็นแม่ทัพมาปราบฮ่อ จึงให้ประหารเจ้าเมืองโพนพิสัยและกรรมการเมืองเสียเพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่าง

เมืองเวียงคุก (เวียงคำ)-ชายฟอง

ในพุทธศตวรรษที่ 16-17 พบพระพุทธรูปศิลา รวมทั้งศิลาจารึกและปราสาทขอม โบราณกระจายอยู่ทั่วไปในเขตเมืองเวียงคุก และชายฟอง ที่เห็นเด่นชัดคือ เทวรูปฉลองพระองค์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 พบที่วัดยอดแก้ว ในห้วงพุทธศตวรรษที่ 18-19 พงศาวดารล้านช้างกล่าวถึงเวียงคำในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม (ครองเมืองล้านช้างเชียงทอง ระหว่าง ปี พ.ศ. 1896-1915) ได้รวบรวมอาณาจักรล้านช้าง โดยการนำกำลังทหารจากกัมพูชาขึ้นมาตามลำแม่น้ำโขง เข้าตีเมืองรายทางมาจนถึงปากซัน แล้วเข้าตีเมืองพวน เมืองจันทบุรี (เวียงจันทน์) โดยล่องมาตามลำน้ำงึม แล้วเข้าตีเมืองไผ่หนามของพระยาเกา แต่ไม่สามารถเอาชนะกันได้ จึงตกลงเป็นพันธมิตรกัน และเปลี่ยนชื่อเมืองไผ่หนามเป็นเวียงคำ เมื่อปี พ.ศ. 1899 และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง

ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐา (พ.ศ. 2093-2115) ได้เสด็จไปบูรณปฏิสังขรณ์ พระธาตุบังพวน อันเป็นศาสนสถานที่สำคัญของเวียงคุก ซึ่งได้รับการปฏิสังขรณ์ต่อเนื่องมาตั้งแต่พระเจ้าแสนหล้า (พ.ศ. 2028-2038)เวียงคุกจึงมีความสำคัญในทางพุทธศาสนา

ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก ยกทัพมาตีเวียงจันทน์ เมื่อปี พ.ศ. 2321 หลังจากทีอาณาจักรล้านช้างแตกออกเป็น 3 ส่วน คือ อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ และอาณาจักรล้านช้างจำปาศักดิ์ กองทัพเวียงจันทน์ออกมาตั้งรับทัพไทยที่เมืองพันพร้าว เมืองพะโค เมืองเวียงคุกและเมืองหนองคาย จนถึงเมืองนครพนม กองทัพไทยตีได้เมืองหนองคาย เมืองพะโค เมืองเวียงคุก และเมืองเวียงจันทน์ได้ในปี พ.ศ. 2322

ในปัจจุบันเมืองเวียงคุก เป็นตำบลเวียงคุก อำเภอเมือง เป็นแหล่งโบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของหนองคาย มีโบราณสถานมากกว่า 100 แห่ง

เมืองพานพร้าว (ศรีเชียงใหม่) เป็นตำบลที่ตั้งอำเภอศรีเชียงใหม่ เริ่มต้นเป็นบ้านเมืองมา

พร้อม ๆ กับเมืองเวียงจันทน์ ในสมัยทวารวดีตอนปลาย (พุทธศตวรรษที่ 14-16) เมืองพานพร้าวมีอยู่หลายชื่อ เช่น พันพร้าว ธารพร้าว และพรั่งพร้าวเป็นชื่อเมืองโบราณปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ลาวมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2078 เป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่อยู่สองฝั่งแม่น้ำโขง ทางด้านเวียงจันทน์มีร่องรอยกำแพงดินและคูเมืองปรากฏอยู่ ส่วนทางด้านศรีเชียงใหม่กำแพงดินและคูเมืองอยู่ในสภาพลบเลือน

ในสมัยพระเจ้าโพธิสาล ผู้ครองนครเขียงทองแห่งราชอาณาจักรล้านช้าง (พ.ศ. 2063-2093) มีนโยบายปรับปรุงให้เวียงจันทน์เป็นศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักรล้านช้างมากขึ้นแทนนครเขียงทอง ซึ่งอยู่ในที่ทุรกันดารและใกล้ข้าศึกคือพม่า ได้มีความสัมพันธ์อันดีกับอาณาจักรล้านนาจนกลายมาเป็นตำนานของเมืองศรีเชียงใหม่

ในสมัยอาณาจักรล้านช้างรุ่งเรือง พระเจ้าไชยเชษฐาได้ย้ายราชธานีจากหลวงพระบางมายังเวียงจันทน์ เมื่อปี พ.ศ. 2103 แล้วทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาได้บูรณะปฏิสังขรณ์ พระธาตุสำคัญที่เคยกล่าวไว้ในตำนานตั้งแต่โบราณ มีศิลปวัตถุสถานที่ผสมผสานกัน ระหว่างแบบล้านนากับแบบล้านช้าง เช่น พระเจ้าองค์ดี เป็นศิลปะล้านนา สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2165

ในสมัยกรุงธนบุรี เมืองพานพร้าวเป็นเมืองปราการหน้าด่าน ในการรักษานครเวียงจันทน์ มีค่ายคูประตูหอรบแข็งแรงมั่นคง กองทัพไทยโดยมีเจ้าพระยาจักรีเป็นแม่ทัพยกมาตีเมืองเวียงจันทน์ เมื่อปี พ.ศ. 2321 หลังจากตีเมืองอื่น ๆ ได้แล้วได้เข้าล้อมเมืองพานพร้าวอยู่ถึง 4 เดือน จึงได้เมืองพานพร้าวและเมืองเวียงจันทน์ ตั้งแต่นั้นมาเมืองพานพร้าว รวมทั้งดินแดนอาณาจักรล้านช้างทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขงทั้งหมด ก็ตกมาเป็นของไทยโดยตลอด ครั้งนั้นเจ้าพระยาจักรีได้อัญเชิญพระแก้วมรกต และพระบางมาประดิษฐานไว้ที่ฝั่งค่ายพานพร้าว โดยได้สร้างหอรบพระแก้วชั่วคราวขึ้น ก่อนจะอัญเชิญลงมาที่กรุงเทพฯ

ในสมัยเจ้าอนุวงศ์ ได้ครองราชย์อาณาจักรล้านช้าง เมื่อปี พ.ศ. 2346 เมืองเวียงจันทน์และเมืองพานพร้าว ได้เจริญรุ่งเรืองถึงขั้นที่มีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง ขึ้นที่ฝั่งวัดช้างเผือก มายังฝั่งเวียงจันทน์ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2369 เจ้าอนุวงศ์ทำการกบฏ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบวรราชเจ้า มหาศักดิ์พลเสพ เป็นแม่ทัพยกทัพมาตีเมืองเวียงจันทน์ เมื่อปี พ.ศ. 2370 กองทัพไทยมาตั้งอยู่ที่ค่ายพานพร้าว เจ้าอนุวงศ์หนีไปจากเวียงจันทน์ จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้รื้อกำแพงเมืองด้านศรีเชียงใหม่มาสร้างพระเจดีย์ ณ ค่ายหลวงเมืองพานพร้าว ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ เคยสร้างไว้เมื่อครั้งทรงเป็นแม่ทัพมาตีเมืองเวียงจันทน์ เจดีย์ที่สร้างขึ้นนี้จารึกพระนามว่า เจดีย์ปราบเวียงจันทน์ ในองค์เจดีย์บรรจุพระพุทธรูป คือ พระเสริม พระใส พระสุก พระแช่คำ (แทรกคำ) พระแก่นจันทน์ พระสรงน้ำ พระเงินหล่อ พระเงินบุ รวม 9 องค์ ฝ่ายเจ้าอนุวงศ์เมื่อด้วยความช่วยเหลือของญวนได้ลอบฆ่าทหารไทยที่เวียงจันทน์ แล้วเข้ายึดค่ายพานพร้าว เมื่อ 2 สิงหาคม 2371 จากนั้นก็ได้รื้อพระเจดีย์ปราบเวียงจันทน์ แล้วนำพระพุทธรูปที่บรรจุอยู่กลับไปเวียงจันทน์ ต่อมากองทัพไทยยกเข้ายึดค่ายพานพร้าวคืนได้ เมื่อ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2371 เมืองเวียงจันทน์ถูกทำลายกำแพง ป้อมเมืองและหอคำ เหลือไว้แต่วัดวาอาราม และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำเมือง

ในสมัยปฏิรูปการปกครองในปีพ.ศ.2436 เมืองพานพร้าวเป็นหัวเมืองในมณฑลลาวพวน ต่อมาไปขึ้นกับจังหวัดหนองคาย จนในที่สุดได้ตั้งตำบลพานพร้าวเป็นอำเภอศรีเชียงใหม่

เมืองหนองคาย (บึงค่าย-บ้านไผ่) บริเวณนี้เดิมเรียกบ้านไผ่หรือบ้านหนองไผ่ เมื่อครั้งกบฏเจ้าอนุวงศ์ กองทัพไทยได้มาตั้งอยู่ที่ค่ายบกหวาน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิก พระเจ้าประเทศราชเวียงจันทน์ และให้ตั้งเมืองใหม่ขึ้นแทนที่เวียงจันทน์ เห็นว่าค่ายบกหวานเป็นที่ตั้งของทหารไทยจนรบชนะเวียงจันทน์ถึง สองครั้ง คือในปี พ.ศ. 2321 และปี พ.ศ. 2371 จึงได้ชื่อเมืองแห่งนี้

นี้ว่า เมืองหนองคาย มีหนองน้ำเป็นนิมิต ถือเป็นนามที่เหนือกว่า จันทบุรีสัตตาคณหุต อุดมราชธานี ของ เวียงจันทน์ที่ถือนิมิตพญาช้าง และไม้จันทน์หอม โปรดเกล้า ฯ ให้พระปฐมเทวาทิบาล เป็นเจ้าเมืองหนองคาย

เมื่อได้ชื่อเมืองแล้วจึงได้สร้างเมืองใหม่ขึ้นที่บ้านไผ่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ทำหน้าที่ปกครองหัวเมืองลาว ล้านช้างทั้งฝั่งซ้าย และฝั่งขวาแม่น้ำโขงแทนเวียงจันทน์ ถือเป็นเมืองเอกใน 15 เมืองรวมเมืองขึ้น 52 เมือง เป็นที่มั่นด่านหน้าของไทยในการทำสงครามกับญวน ต่อมาอีก 15 ปี (พ.ศ. 2371-2386) โดยมีเมือง หนองคาย นครพนม มุกดาหาร อุบลราชธานี เป็นแนวปราการ เมืองหนองคายจึงเริ่มมีการขยายตัว เจริญเติบโตเป็นชุมชนใหญ่ขึ้นมาเรื่อยๆ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชื่อเมืองหนองคาย ได้เรียกชื่อเพี้ยนไปเป็น หนองคาย เมื่อเกิดศึกครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2381 พวกฮ่อบุกเข้าเวียงจันทน์ แล้วจุดไฟเผาเมืองจากองค์พระธาตุหลวงไป แล้วยกกำลังข้ามโขงจะเข้าตีเมืองหนองคาย แต่ถูกกองทัพไทยตีกลับที่ตำบลมีชัย ปัจจุบันซึ่งให้ชื่อนี้เพื่อเป็นอนุสรณ์ในการปราบฮ่อ จากนั้นได้ไล่ตีฮ่อจนถอยร่นไปทางทุ่งเชียงคำ (ทุ่งไหหิน)

ในปี พ.ศ. 2428 เกิดศึกจีนฮ่อ (จีนมุสลิมจากทางตอนใต้ของประเทศจีน) ครั้งที่ 2 บุกมาทางทุ่งเชียงขวางเข้ามาถึงเวียงจันทน์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้า ฯ ให้ทัพฝ่ายเหนือ และทัพฝ่ายใต้ทั้งทางหลวงพระบาง และทางเวียงจันทน์ ทัพฝ่ายใต้ให้นายพันเอก พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม คุณกำลังมาทางนครราชสีมาเข้าเมืองหนองคาย แล้วทวนแม่น้ำโขง เข้าทางแม่น้ำริม โดยเรือคำหยาด เข้าบุกค่ายฮ่อจนได้ชัยชนะ

ในสมัยปฏิรูปการปกครองหัวเมืองอีสาน เมืองหนองคายเป็นที่ตั้งกองบัญชาการข้าหลวงใหญ่สำเร็จราชการหัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็นมณฑลลาวพวน ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2436 ต้องย้ายกองบัญชาการมาตั้งที่บ้านเดื่อหมากแข้ง เพราะฝรั่งเศสยื่นคำขาดไม่ให้ตั้งกองทหารภายในระยะ 25 กิโลเมตรจากชายเขตแดน ราษฎรทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง จึงพร้อมใจกันอพยพมาอยู่ทางฝั่งไทยมากกว่าครึ่งเมือง คือ เจ้าเมืองบริคัณทนิคม มาอยู่ที่บ้านหนองแก้ว เป็นเจ้าเมืองรัตนวาปี เจ้าเมืองจันทบุรี (เวียงจันทน์) อพยพมาอยู่ที่บ้านท่าบ่อเกลือ เป็นเจ้าเมืองท่าบ่อเกลือ เมืองหนองคายยกเลิกตำแหน่งเจ้าเมือง มาเป็นข้าหลวงประจำเมืองหนองคาย ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2441 ได้เรียกตำแหน่งนี้ว่า ผู้ว่าราชการเมืองหนองคาย ตามข้อบังคับการปกครองท้องที่ ร.ศ. 177 เมื่อแยกการปกครองเป็นมณฑลอุดร ยุบเลิกเมืองจัตวาในบริเวณมณฑลอุดรเป็นอำเภอ ขึ้นกับเมืองอุดรธานี เมื่อปี พ.ศ. 2450 จึงได้เป็น อำเภอเมืองหนองคาย และได้รับการยกฐานะเป็นจังหวัดหนองคาย เมื่อปี พ.ศ. 2458 (ที่มา: <http://www1.tv5.co.th/service/mod/heritage/nation/oldcity/nongkhai1.htm>)

โดยสรุปแล้วในพัฒนาการของประวัติศาสตร์จะพบว่าพื้นที่ที่เป็นจังหวัดหนองคายในปัจจุบัน มักจะเกิดการเปลี่ยนแปลงการครอบครองบ่อยครั้งระหว่างอาณาจักรสยามและอาณาจักรล้านช้าง หรืออาจกล่าวได้ว่า หนองคายเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง เช่นเดียวกับที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของกรุงรัตนโกสินทร์

3.1.2 กิจกรรมทางวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวของหนองคาย

กิจกรรมทางวัฒนธรรมประกอบไปด้วย งานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ ณ พื้นที่รอบๆ อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ ในวันที่ 5-10 เดือนมีนาคมของทุกปี งานตรุษสงกรานต์ เป็นงานที่จัดขึ้นที่วัดโพธิ์ชัยในวันสงกรานต์ ทุกปี หลวงพ่อพระใสแลพระพุทธรูปสำคัญจากวัดอื่น ๆ จะถูกแห่ไปรอบเมืองให้ประชาชนทั่วไปสักการะและสรงน้ำ งานบุญบังไฟ เป็นงานเทศกาลตามประเพณีท้องถิ่นที่มักจัดขึ้นในเดือนหก (พฤษภาคม) ของทุกปีตามตำบล

และอำเภอต่างๆ ประกอบด้วยขบวนแห่และการแข่งขันการจุดบั้งไฟเพื่อบูชาพญาแถนหรือเทพแห่งฝน อันเป็นประเพณีที่คนในท้องถิ่นทำเพื่อขอฝน งานบุญบั้งไฟที่สำคัญๆ ในหนองคายจะจัดในตำบลเวียงคุก ซึ่งจากข้อมูลของเทศบาลตำบลเวียงคุกถือว่ามิขนาดของการจัดงานที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ รองจากจังหวัดยโสธร และที่วัดโพธิ์ชัยในตัวจังหวัด ส่วนการจุดบั้งไฟจะกระทำในพื้นที่รัศมีประมาณ 10 กิโลเมตรจากวัดโพธิ์ชัย

ประเพณีไหลเรือไฟและบั้งไฟพญานาค การไหลเรือไฟจะจัดขึ้นในช่วงวันออกพรรษาของทุกปี เพื่อบูชาพระแม่คงคา ส่วนบั้งไฟพญานาคเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเสมอ ในคืนพระจันทร์เต็มดวงจันทร์ของเดือนสิบเอ็ด หรือวันออกพรรษาเช่นกัน ซึ่งสามารถมองเห็นตามแนวแม่น้ำโขงในเขตของอำเภอเมือง โพนพิสัย ปากคาด บึงกาฬ ท่าบ่อ เชียงใหม่และศรีสะเกษ บั้งไฟพญานาคเป็นคำที่ใช้สำหรับเรียกลูกไฟสีแดงและชมพูลูก ซึ่งตามความเชื่อเป็นของพญานาคได้แม่น้ำโขง ในวันออกพรรษา จะมีผู้คนมาชมปรากฏการณ์นี้ ตามสองฝั่งแม่น้ำโขงเป็นจำนวนมาก

งานตักบาตรเทโว การทำปราสาทผึ้งและแข่งเรือ เป็นงานประเพณีที่จัดขึ้นระหว่างวันออกพรรษาของทุกปี โดยเฉพาะในชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้กับแม่น้ำโขง ผู้คนมาร่วมเพื่อตักบาตรแก่พระสงฆ์ในตอนเช้า การแข่งขันเรือยาวซึ่งจะจัดขึ้นในแม่น้ำโขงในระหว่างเวลากลางวัน

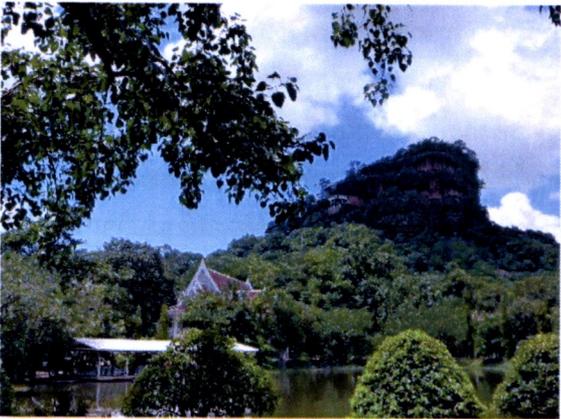
กิจกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายนับตั้งแต่มีการเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่ไม่สามารถเปรียบเทียบการพัฒนาดังกล่าวกับพื้นที่ภาคเหนือและภาคใต้ของประเทศที่มีธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญได้ เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและนิเวศวิทยายังไม่โดดเด่นหรือดึงเอาศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ให้มีศักยภาพเท่ากับภาคอื่นๆ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศพัฒนาขาดเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมเหล่านี้ยังไม่พอเพียง ดังนั้นจึงส่งผลทำให้จังหวัดหนองคายขาดแหล่งท่องเที่ยวที่จะเป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ดีพอ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่สำคัญในปัจจุบันของหนองคาย (ภาพที่ 13) - ประกอบด้วย

1. **อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ** ตั้งอยู่ด้านหลังของสถานีตำรวจภูธร อำเภอเมืองหนองคายโดยกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมมีรับสั่งให้จัดสร้างเป็นอนุสาวรีย์ขึ้น เพื่อเป็นอัฐิของของเหล่าทหารที่เสียชีวิต ในการปราบปรามกบฏชาวจีนฮ่อ ซึ่งยกกองทัพมารุกรานมณฑลลาวพวน หนองคายเมื่อรัตนโกสินทร์ศกราช 105 ตรงกับปี พ.ศ. 2429 มีจารึกเป็นภาษาจีน อังกฤษไทย และลาว ไว้ทั้งสี่ด้านของผนังอนุสาวรีย์ เป็นศิลปะประยุกต์แบบรูปทรงสี่เหลี่ยม ก่ออิฐถือปูน มีฐานเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมขนาดกว้าง 4 เมตร ส่วนสูง 10.10 เมตร ส่วนยอดเป็นรูปทรงกรวยเหลี่ยมปลายแหลม ในปี พ.ศ. 2492 ได้ย้าย อนุสาวรีย์ปราบฮ่อมาสร้างใหม่เพื่อความโดดเด่นเป็นสง่า ณ บริเวณสามแยกทางเข้าเมืองหนองคาย ด้านหลังศาลากลางจังหวัดหนองคาย ในปัจจุบัน โดยในวันที่ 10 มีนาคม ของทุกปี จังหวัดหนองคาย จะประกอบพิธีบวงสรวง ดวงวิญญาณของนักรบไทย ที่เสียสละชีวิต ในการปราบฮ่อ พร้อมกับมีการแสดงมหรสพเฉลิมฉลองสมโภช

2. **วัดโพธิ์ชัย** ตั้งอยู่ในตัวเมืองหนองคาย เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อบุญพระใสที่ได้ัญญาเชิญมาจากประเทศลาวมาประดิษฐานไว้จนปัจจุบัน เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยคู่บ้านคู่เมืองของเมืองหนองคายที่เป็นที่ยอมรับความศักดิ์สิทธิ์จากประชาชนในจังหวัด ซึ่งเป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิราบปางมารวิชัย สมัยเชียงแสน ชั้นหลัง หล่อด้วยทองสุก (ทองคำ ที่มีเนื้อทองคำบริสุทธิ์ประมาณร้อยละ 92 สีทองคำจะมีสีเหลืองเข้ม เรียกว่าสีทองสุก) หลวงพ่อบุญพระใส จัดสร้างขึ้นโดย พระราชธิดาพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์แห่ง ล้านช้าง โดยได้สร้างขึ้นในคราวเดียวกัน 3 องค์ คือ พระสุก พระเสริม และพระใส พระใสพระพุทธรูปลักษณะงดงามมาก ขนาด

หน้าตักกว้าง 2 คืบ 8 นิ้ว สูงจากเบ้องล่างพระซงฆ์ ถึงยอดพระเศศ 4 คืบ 1 นิ้ว มีห้วงกลมขนาด หัวแม่มือ จำนวน 3 ห่วง ติดกับพระแท่นซึ่งหล่อติดกับองค์พระใส สำหรับผูกเชือกติดกับยานเวลาที่อัญเชิญลงมาแห่รอบเมืองให้ประชาชน ได้สร้งน้ำในช่วงวันสงกรนต์ ส่วนพระสุก นั้นได้จมลงที่แม่น้ำโขงขณะอัญเชิญลงมายังกรุงเทพ ขณะที่พระเสริมั้นได้อัญเชิญลงมายังกรุงเทพปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่วัดปทุมวนา

ภาพที่ 13 ส่วนหนึ่งของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย เช่น ศาลากู่แก้ว (บนซ้าย) พระธาตุบังพวน (บนขวา) กูทอก (ล่างซ้าย) และทิวทัศน์ของริมฝั่งแม่น้ำโขง ในภาพเป็นฝั่งตรงข้ามของประเทศลาว ซึ่งมีความกว้างของแม่น้ำไม่มาก บริเวณวัดอาวาสสิลาสามารถมองเห็นฝั่งลาวได้ชัดเจน

3. ตลาดท่าเสด็จ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงในตัวเมืองหนองคาย เป็นแหล่งรวมสินค้าที่ซึ่งโดยมากมาจากในแถบอินโดจีนและบางส่วนมาจากกรุงเทพ มีทั้งผลิตภัณฑ์อาหารแห้ง อาหารแปรรูปโดยเฉพาะหมุยอ อาหารเวียตนาม และข้าวของเครื่องใช้ เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า เสื้อผ้า นาฬิกา เครื่องครัว เป็นต้น

4. พระธาตุนองคายหรือพระธาตุดกลางน้ำ เป็นเจดีย์หักกลางแม่น้ำโขงตามตำนานของอูร์จชาติ (พระธาตุนครพนม) ส่วนพระบาทจำนวนเก้าชั้นของของพระพุทเจ้าถูกประดิษฐานไว้ที่นี่ สันนิษฐานว่าเจดีย์ถูกสร้างขึ้นในประมาณศตวรรษที่ 15 -17 หรือนานกว่า 400 ปี แต่ถูกแม่น้ำโขงกัดเซาะตลิ่งพังหลายจนจมอยู่ในน้ำ ตามประวัติกล่าวว่าพระธาตุดองนี้ได้พังลงไปใแม่น้ำโขง เมื่อ พ.ศ. 2390 ซึ่งจะใผลให้เห็นซากฐานยามน้ำลดช่วงหน้าแล้ง

5. ศาลากู่แก้วหรือวัดแขก สถานที่ที่ดูเหมือนพิพิภภัณฑ์เปิดของรูปปั้นทางศาสนาที่ถูกสร้างขึ้นด้วยแรงบันดาลใจของ หลวงปู่บุญเหลือสุริรัตน์ (พ.ศ. 2476 – 2539) จากความเชื่อของของท่านที่คำสอนในศาสนาทั้งหมดสามารถจะผสมกันได้ จึงมีพระพุทธรูปในทัศนคติที่แตกต่างกันในสวนประติมากรรมใหญ่ (บางอันสูงกว่า 20 เมตร) เป็นการผสมผสานระหว่างศาสนาพุทและความเชื่อทางฮินดูจึงมีพระพุทธรูป เทพที่มีกร

มากมาย นาคเจ็ดเศียร และรูปปั้นที่เป็นการผสมระหว่างครึ่งคนครึ่งสัตว์

(ที่มา- <http://www.muangboranjournal.com/modules.php?name=News&file=article&sid=1444>)

6. หาดจอมมณี ตั้งอยู่ที่บ้านจอมมณี หมู่ที่ 1 ตำบลมีชัย ห่างจากเขตเทศบาลเมือง ประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นส่วนหนึ่งของลำน้ำโขง เป็นหาดทรายยาวประมาณ 200 เมตรที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ในช่วงฤดูแล้งเท่านั้น

7. สะพานมิตรภาพไทย-ลาว สะพานเชื่อมต่อบนแม่น้ำโขงระหว่างอำเภอเมืองหนองคายของไทย และท่าเดื่อของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ถูกสร้างขึ้นด้วยความช่วยเหลือทางด้านงบประมาณจากประเทศออสเตรเลีย สะพานแห่งนี้ถือเป็นจุดเชื่อมยุทธศาสตร์การค้า การท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของไทย ลาวรวมถึงกลุ่มประเทศในอินโดจีน การเกิดขึ้นของสะพานมิตรภาพไทยลาวนี้ได้ทำให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของหนองคายในด้านต่างๆ อย่างมากมาย โดยเฉพาะการขยายตัวของเศรษฐกิจที่เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว

8. พระธาตุบังพวน เจดีย์โบราณคู่เมืองหนองคาย ภายในบริเวณวัดมีโบราณที่น่าสนใจเช่น กลุ่มโบราณสถานมหาลาภหรือที่มีการจัดฝังจำลองเจดีย์สถานที่ที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของพระพุทธเจ้า หลังจากการตรัสรู้และระยะเวลาที่ในอดีตนำถูกนำไปอาบน้ำให้แก่ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองใหม่เพื่อความ เป็นสิริมงคล

9. หลวงพ่อพระเจ้าองค์โต ประดิษฐานอยู่ในวัดศรีชมภูองค์โต บ้านน้ำโมง เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่หล่อจากสำริดโดยฝีมือช่างหลวงของเมืองเหนือและล้านช้าง ตามตำนานใช้เวลาเจ็ดปีเจ็ดเดือนในการ หล่อ

10. หมู่บ้านทำยาสูบ เป็นพื้นที่ซึ่งคนในท้องถิ่นปลูกสวนยาสูบขนานตามพื้นที่ที่แม่น้ำโขง

11. หมู่บ้านประมงน้ำจืด คนในท้องถิ่นที่มีอาชีพประมงน้ำจืดเป็นสัตว์น้ำจืด ปลาที่เลี้ยงในฟาร์ม ที่มีปลาตะเพียน ปลาไน ปลานวลจันทร์ ปลายี่สกเทศ ปลาเกล็ดเงิน ปลาดุกเทศ ฯลฯ

12. หมู่บ้านทำแผ่นกระยอ จะเห็นได้จากแผ่นกระยอที่ตากอยู่บนถาดไม้ไผ่ตามริมถนน ซึ่งแผ่นกระยอนี้ใช้สำหรับอาหารเวียดนามเช่น ปอเปี๊ยะทอด และแหนมเนือง

13. พระสุธรรมเจดีย์ วัดอรุณวรารพต เป็นเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าที่ยัง ส่วนหนึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ เจดีย์ถูกสร้างโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เพื่อรำลึกถึงหลวงปู่เหรียญ วรลาโภ

14. วัดหินหมากเป้ง บริเวณวัดกว้างขวางสะอาดและร่มรื่นด้วยพันธุ์พืชต่างๆ ภายในวัดมีรูปปั้นของ หลวงปู่เทศก์ เจดีย์แปดเหลี่ยม และประวัติของท่าน

15. น้ำตกธารทอง หรือสวนรุกขชาติน้ำตกธารทอง น้ำตกสายนี้มีสายน้ำที่ไหลไปตามชั้นลานหิน ข้างล่างของสายน้ำตกเล็ก ๆ ระยะทางประมาณ 30 เมตรก่อนที่จะควมรวมกับแม่น้ำโขง

16. น้ำตกธารทิพย์ เป็นท่ามกลางน้ำตกที่สูงและสวยงามป่าเขียวชอุ่ม มีสองชั้น ตกลงมาจากผ สูงชันประมาณ 30 เมตร ลงสู่แอ่งน้ำด้านหลัง

17. น้ำตกวังน้ำหมอก น้ำตกเล็ก ๆ มีสองชั้น ชั้นล่างมีแอ่งน้ำลงเล่นน้ำได้ พื้นที่โดยรอบเป็นป่า ชุ่มชื้น

18. ศูนย์วิจัยพืชสวนหนองคาย มีร่องผักท้องถิ่นเช่น กระเจียว ผักกาด ส้มโอม่วง ผักหวานป่า ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีสมุนไพรท้องถิ่นและดอกไม้หอมกว่า 100 ชนิดได้รวบรวมไว้ที่นี่ ในช่วงฤดูหนาวอากาศเย็นจะ มีการปลูกไม้ดอกสีส้มสวยงามซึ่งจะเจริญเติบโตดีในช่วงดังกล่าว

19. วัดสว่างอารมณ์หรือวัดถ้ำศรีธรน ซึ่งร่มรื่นด้วยต้นไม้และลำธารเล็กไหลผ่านมัน พระอุโบสถตั้งอยู่บนหินขนาดใหญ่ ถัดลงมาด้านล่างเป็นภาพพระนอนที่ตั้งอยู่สำหรับให้คนได้สักการะ

20. ภูทอก ตั้งอยู่ในอำเภอศรีวิไล หมายถึงภูเขาที่แยกตัวอยู่โดดๆ ในภาษาอีสาน ประกอบด้วยภูสูงสองลูก ได้แก่ ภูโทกใหญ่และภูโทกน้อย บริเวณนี้ก่อนหน้านั้นเป็นพื้นที่ป่ามีสัตว์ป่าหลากหลายหนาแน่น เนื่องจากความเจียบสงบของธรรมชาติ พระอาจารย์จวน กุลเชฐโฐ ได้ก่อตั้งสถานที่นี้ขึ้นสำหรับทำสมาธิ จากการที่พระอาจารย์จวนและผู้มีจิตศรัทธาได้มีการสร้างบันไดขึ้นไปยังภูทอกเป็นชั้นๆ อย่างน่าทึ่ง ทำให้ภูทอกเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดหนองคาย

21. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัว ตั้งอยู่ในอำเภอศรีวิไลเช่นกัน เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งเดียวที่มีอยู่ในจังหวัดหนองคาย (นอกเหนือจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าบึงโขงหลง) ตั้งอยู่ประมาณ 150-300 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ประเภทของป่าที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรังผลัดใบ ป่าดิบแล้งและป่า ดิบชื้น (Moist Evergreen Forest) บางส่วนของพื้นที่เป็นภูเขาหินทราย ลานหินและทุ่งหญ้า สถานที่ที่น่าสนใจในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัวมี:

- น้ำตกถ้ำฝุ่น น้ำตกจะห้อมล้อมไปด้วยป่าไม้ที่มีดูสวยงามของภูวัวทางทิศเหนือ แต่จะมีน้ำเฉพาะในฤดูฝน
- น้ำตกเจ็ดสี น้ำที่ตกลงไปยังหินด้านล่างทำให้เกิดละอองน้ำน้ำที่ใสรุ้งเมื่อกระทบแสงแดด จึงเป็นที่มาของชื่อน้ำตกเจ็ดสี
- น้ำตกภูถ้ำพระ ซึ่งจะเหมือนน้ำตกอื่น ๆ ของภูวัวก็มีน้ำเฉพาะในฤดูฝน
- น้ำตกชะแนน มีความกว้างเป็น 100 เมตรและมีสองชั้นยาวประมาณ 300 เมตร เส้นทางไปยังน้ำตกผ่านซำหินหรือสะพานหินธรรมชาติประมาณ 100 เมตรยาวที่จะสามารถเห็นปรากฏการณ์ของน้ำหายไปใต้สะพาน

นอกจากสินค้าเกษตรที่สำคัญ เช่น ข้าวนาปี มันสำปะหลังและสับปะรด หนองคายมีสินค้าพื้นเมืองของที่ระลึกมากมายโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่น เช่น ไส้กรอกอีสาน หมูยอ แหนมและอาหารเวียดนาม เช่น แหนมเนือง นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์ที่ทำจากมือ ฝ่ายทอ จักสานและเครื่องประดับเงินมีขายที่ร้านค้าในเมือง สินค้าจากการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เช่น งานไม้ไผ่สานกระติบข้าวเหนียว หวดหรือมวยที่ใช้ในการหุงข้าวเหนียว

3.2 การกระจายตัวของทรัพยากรการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและหนองคาย

จังหวัดหนองคายมีทรัพยากรการท่องเที่ยวมากมายที่สามารถนำมาใช้ได้ เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยวภูมิศาสตร์นิเวศวิทยาและวัฒนธรรมตามลำแม่น้ำโขงเป็นหลัก ซึ่งจะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของหนองคายจำเริญรวดเร็ว หากมีการวางแผนและพัฒนาศักยภาพอย่างมีเหตุผล ศักยภาพในการพัฒนาของหนองคายจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองข้ามได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. วัดกับการเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว

หนองคายมีวัดโบราณหลายแห่งอย่างมีนัยสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และอิทธิพลของวัฒนธรรมล้านช้าง ทำให้รู้สึกได้ถึงความมีเอกลักษณ์ด้านความงามเฉพาะตัว มีวัดที่สร้างใหม่ที่มีองค์ประกอบที่ร่วมสมัยที่กระจายอยู่ในวัดของหมู่บ้านต่างๆ รูปแบบสถาปัตยกรรมงดงามเป็นที่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสลักษณะของวัดในประเทศไทย ซึ่งเหล่านี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่หายากในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ต้องเน้นวัดที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมโบราณเป็นสำคัญ รวมถึงสถาปัตยกรรมในพุทธศาสนาที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์และเสริมด้วยสถาปัตยกรรมวัดพุทธศาสนาที่ร่วมสมัย เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เกิดการเปรียบเทียบเกี่ยวกับอาคารเก่าและใหม่ เข้าใจในประวัติศาสตร์และอนาคตของสถาปัตยกรรมนั้น ๆ จึงจะสามารถเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้

2. วัฒนธรรมพื้นบ้านกับการเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว

วัฒนธรรมพื้นบ้านในภาคอีสานอุดมไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยว หากนำมาผสมผสานและเพิ่มการพัฒนาจะเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวที่สำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น ขบวนแห่บุญบั้งไฟและการจุดบั้งไฟเทศกาลแข่งเรือยาวในฤดูร้อน งานลอยกระทง การไหลเรือไฟ การลอยโคม เป็นต้น ต่างเป็นกิจกรรมที่มีชื่อเสียง ซึ่งจะทำให้เพิ่มศักยภาพในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของภูมิภาค

3. เอกลักษณ์ของเทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้าน

เช่น บุญบั้งไฟ จากคติชนท้องถิ่นซึ่งมีพื้นฐานมาจากการต้อนรับการมาถึงของฤดูฝน พิธีขอฝนเป็นกิจกรรมความเชื่อพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในภาคอีสาน และยังเป็นตัวแทนหลักของวัฒนธรรมพื้นบ้านของภาค กิจกรรมนี้ปกติกระทำก่อนฤดูฝน จัดขึ้นประมาณสัปดาห์ที่สองในเดือนพฤษภาคม (เดือนหกทางจันทรคติ) แต่เวลาไม่คงที่ตามแต่สถานการณ์เฉพาะของแต่ละหมู่บ้าน ช่วงเวลานี้เป็นจุดเริ่มต้นของเวลาฤดูฝน เกษตรกรจึงเริ่มเตรียมดำนาปลูกข้าว วัตถุประสงค์หลักของพิธีคือการขอฝนกับเทพคือพระยาแถนเพื่อให้การปลูกข้าวในฤดูกาลที่กำลังมาถึงมีปริมาณน้ำฝนมาก พิธีขอฝนจะจัดพิธีร่วมกันในหลายหมู่บ้าน แม้ว่าจะเป็นพิธีขอฝน แต่ตอนนี้ความหมายของกิจกรรมดังกล่าวนี้ยังเหลืออยู่ไม่มาก ผู้คนได้ออกกิจกรรมเหล่านี้เปลี่ยนไปเป็นกิจกรรมเพื่อสันตนาการที่ทุกหมู่บ้านมีการจัดทำรถขบวนแห่ การฟ้อนรำและการจัดขบวนรถอื่น ๆ ทั่วภาคอีสาน โดยจะจัดต่อเนื่องกัน 2-3 วัน

4. เอกลักษณ์ที่พักอาศัย

ปกติแล้วบ้านในชนบทของภาคอีสาน จะมีเอกลักษณ์ของโครงสร้างคือ เป็นบ้านใต้ถุนสูงที่มีเสาอยู่ระหว่าง 9 -12 ต้น ระยะห่างระหว่างช่วงเสาประมาณ 3 เมตร เนื่องจากเป็นโครงสร้างไม้ ชั้นล่างเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ตามความต้องการของเจ้าของ เช่น เลี้ยงสัตว์ กิจกรรมในครอบครัว การทำงานฝีมือ ทอผ้า เป็นต้น ประโยชน์ของบ้านพักอาศัยยกพื้นใต้ถุนสูงคือ สร้างความรู้สึกปลอดภัยและป้องกันภัย ความรู้สึกส่วนตัวบ้านสองชั้นในเวลาหน้าท่วมจึงเป็นพื้นที่อยู่อาศัยที่สำคัญ ซึ่งในหน้าฝนจะพบว่า ชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำหรือแหล่งน้ำมักจะได้รับผลกระทบจากการเอ่อล้นของแม่น้ำเป็นประจำ ซึ่งตำบลเวียงคุกฝั่งที่ติดกับริมน้ำโขงก็ประสบปัญหาเรื่องน้ำท่วมในหน้าฝนเป็นประจำแทบทุกปี

5. การแพร่กระจายของศิลปะพื้นบ้าน (รวมถึงการกระจายของช่าง)

ภาคอีสานมีศิลปะพื้นบ้านมากมายและงานฝีมือที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือหัตถกรรมไม้ไผ่และสินค้าในชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถเปิดเฉพาะพื้นที่เฉพาะเพื่อแสดงศิลปะพื้นบ้าน และเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์จากการฝึกหัดทำงานหัตถกรรมเหล่านี้ด้วยตัวเอง

6. ป่าริมแม่น้ำโขงและการกระจายของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางน้ำ

จังหวัดหนองคายอยู่ริมแม่น้ำโขง ซึ่งมีทัศนียภาพที่สวยงาม แม่น้ำโขงในฤดูที่แตกต่างกันมีทิวทัศน์ของสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกันกัน นำมาซึ่งความหลากหลายสำหรับทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูมิทัศน์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและลักษณะชายฝั่งทะเลภาคใต้อยู่มีความแตกต่างกันมาก แสดงถึงภูมิทัศน์ทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันของประเทศไทย ตำนานจำนวนมากของภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง นำมาซึ่งความลึกลับน่าค้นหาของการท่องเที่ยว โดยเฉพาะตำนานพญานาคในแม่น้ำโขงและความเชื่อมโยงกับภูมิทัศน์

ธรรมชาติ ทำให้การท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงของหนองคายมีเอกลักษณ์ที่ไม่ซ้ำใคร

7. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางอาหาร

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังอุดมไปด้วยเอกลักษณ์อาหารท้องถิ่น ที่มีตัวแทนได้แก่ ส้มตำ ซึ่งมีการตำและวัตถุดิบที่แตกต่างกัน ทำให้สามารถนำมาพัฒนาให้เป็นจุดเด่นได้อีกอย่างหนึ่ง นอกจากนี้อาหารพื้นเมืองอื่นๆ เช่น ไก่ย่าง ลาบ เป็นต้น ก็เป็นที่รู้จักกันดี แต่อาหารเหล่านี้จำเป็นต้องมีการต่อยอดพัฒนา และปรับปรุงทั้งส่วนส่วนผสมรสชาติและเอกลักษณ์ที่จะทำให้สามารถแข่งขันกับอาหารเวียดนามได้

7. ทรัพยากรสินค้าชายแดน

ตลาดอินโดจีนที่ตั้งอยู่เลยแม่น้ำโขงมีร้านค้าหลายร้าน ขายผ้าไหม ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ ผลิตภัณฑ์ไม้หัตถกรรม งานฝีมือ เสื้อผ้าชนเผ่าและอาหาร ผลิตภัณฑ์เหล่านี้มาจากประเทศเพื่อนบ้านเช่น ลาว เวียดนาม จีน พม่า ซึ่งมีราคาไม่แพงและไม่มีการจำกัดจำหน่ายทั่วไป

8. หมู่บ้านที่มีเอกลักษณ์ :

จังหวัดหนองคายในภาพรวมตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำโขง อีกทั้งมีแหล่งน้ำจากที่อุดมสมบูรณ์จากแม่น้ำและลำห้วยสายต่างๆ มีสภาพดินที่เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะพื้นที่ที่ติดกับแม่น้ำโขงและที่ราบลุ่มที่ติดกับแหล่งน้ำ ทำให้ในหนองคายมีการปลูกพืชผัก พืชไร่ต่างๆ จำนวนมาก ส่งผลให้เป็นแหล่งผลิตสินค้าทางการเกษตรและสินค้าเกษตรแปรรูปที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคอีสาน

สำหรับในตำบลเวียงคุก มีพื้นที่ในหมู่ที่ 6 ที่มีบ่อปลาและการเลี้ยงไก่จำนวนมาก สามารถทำให้เกิดการพัฒนากิจกรรมนันทนาการจากการทำประมง เช่น การมีบริการอาหารประเภทปลาอย่าง ไก่ย่างและอาหารว่างอื่นๆ รวมถึงของฝากที่มีเอกลักษณ์ของวิถีท้องถิ่นได้ เช่น การทำปลาตากแห้ง

ในภาพรวมแล้วหนองคายเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความอุดมสมบูรณ์ แต่นำมาใช้ประโยชน์ไม่มาก แต่ที่สำคัญคือควรจะพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างไร ทั้งนี้ประชากรในท้องถิ่นอาจมีทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่ในมือ โดยที่ไม่ได้มองว่าสิ่งนั้นเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว เนื่องจากมีความคุ้นเคยจนไม่ได้มองเป็นเรื่องน่าสนใจ ขณะที่ในสายตาของชาวต่างชาติที่ไม่รู้จักทรัพยากรท้องถิ่นเหล่านี้ จะมีมุมมองต่างออกไป ซึ่งประเด็นนี้มีความสำคัญมากสำหรับการสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

ยกตัวอย่างเช่น ทั้งต่างประเทศและนักท่องเที่ยวไทยที่มาถึงหนองคาย มักจะมารับประทานอาหารที่ร้านอาหารที่มีชื่อเสียงมากแต่เป็นอาหารเวียดนาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาหารท้องถิ่นไม่สามารถแข่งขันกับอาหารเวียดนามได้ เพราะตามความคิดของคนทั่วไปก็คือ ไปที่ประเทศไหนควรกินอาหารที่ขึ้นชื่อของประเทศนั้น ซึ่งจากตัวอย่างนี้ทำให้เห็นว่าตัวอาหารท้องถิ่นเองมีจุดที่ต้องปรับปรุงหรือต้องสร้างจุดแข็งให้มากกว่านี้เพื่อการบริการนักท่องเที่ยวในหนองคายที่มีหลากหลายกลุ่ม

3.3 ความเป็นมาของตำบลเวียงคุกและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

3.3.1 ที่ตั้งของตำบลเวียงคุก และลักษณะทั่วไป

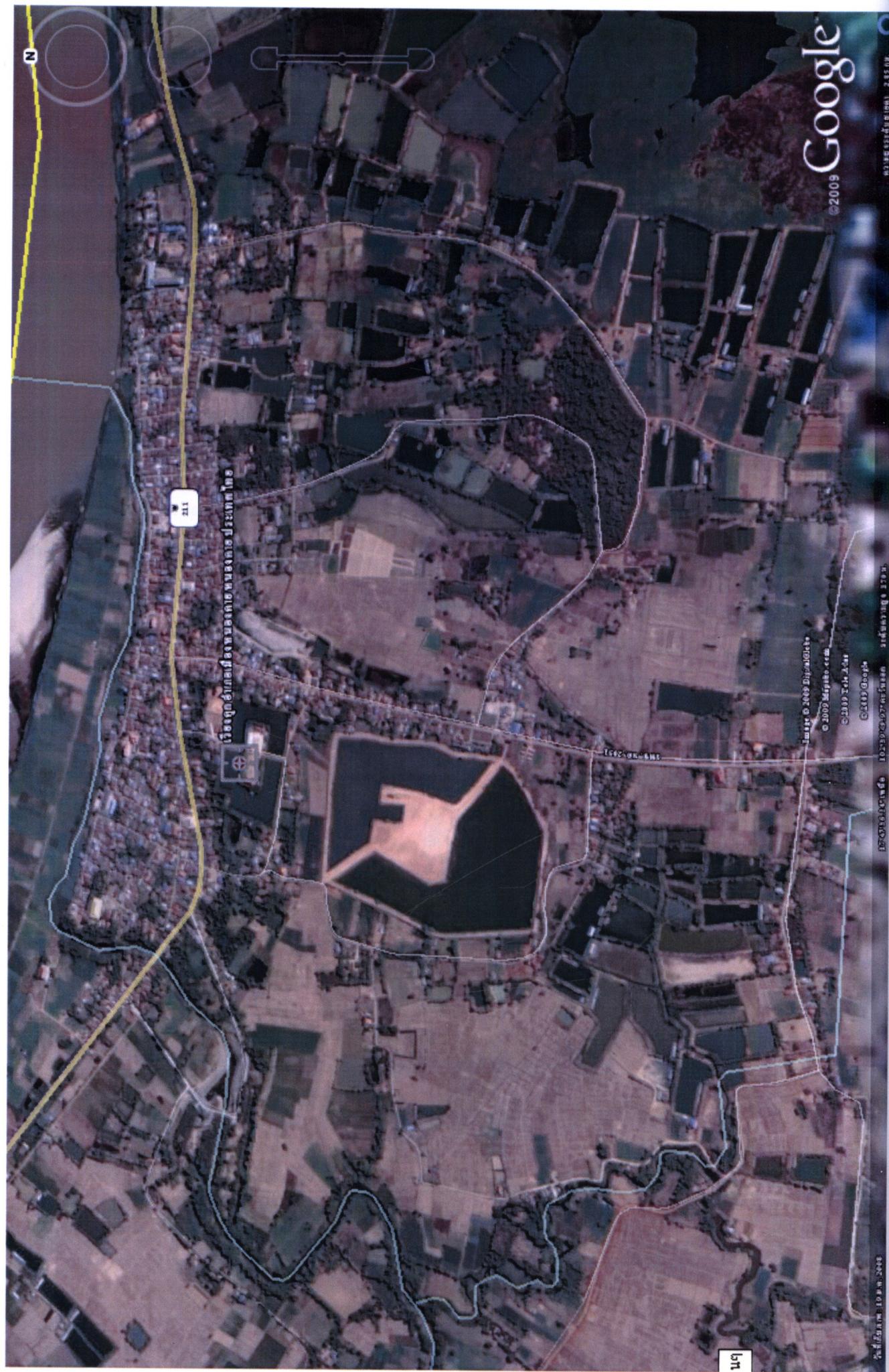
ตำบลเวียงคุกตั้งอยู่บริเวณเส้นรุ้งที่ 17 องศา 45 ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 102 องศา 41 ลิปดา 15 พิลิปดาตะวันออก อยู่ริมถนนแก้ววรุฒิ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของตัวจังหวัด อยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองหนองคาย 18 กิโลเมตร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 600 กิโลเมตร ติดกับแม่น้ำโขงและตรงข้ามกับประเทศลาว (ภาพที่ 14) อยู่ระหว่างอำเภอท่าบ่อและอำเภอเมือง โดยมีลำห้วยคุกคำ เป็นเส้นกั้นอาณาเขตของตำบล ทิศเหนือของตำบลเวียงคุกติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศใต้จดตำบลบ้านดอน ทิศตะวันออกจดตำบลปะโค ทิศตะวันตกจดตำบลโพนสา ของอำเภอท่าบ่อ (ภาพที่ 15) พื้นที่เดิมของเทศบาลตำบลเวียงคุก มีพื้นที่ทั้งหมด 10.20 ตารางกิโลเมตร รวมพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเวียงคุกซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 6.05 ตารางกิโลเมตร ดังนั้น จึงทำให้เทศบาลตำบลเวียงคุกมีพื้นที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 16.25 ตารางกิโลเมตร

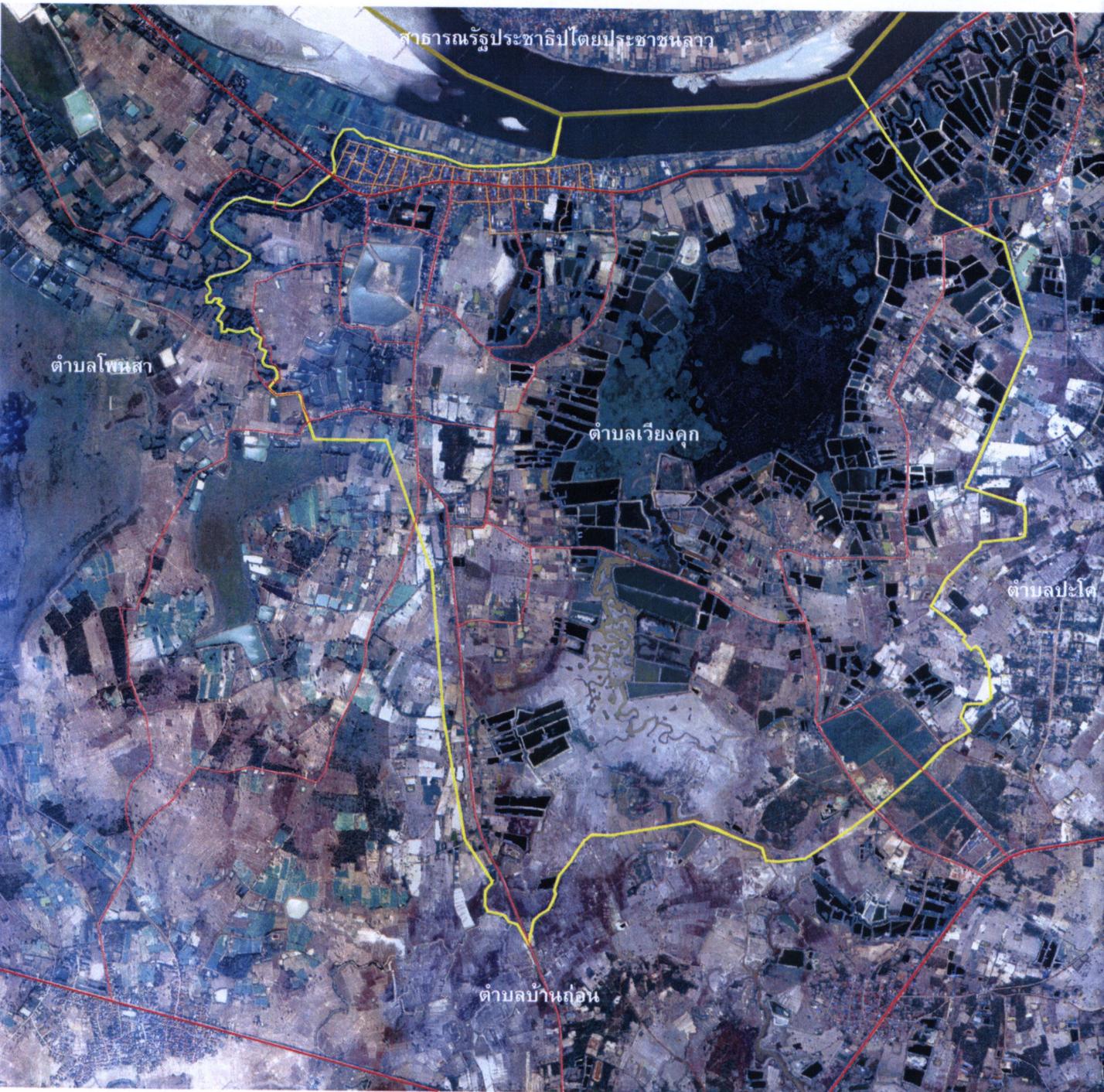
รอบๆเมืองเวียงคุกมีหนองน้ำและที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำโขง เหมาะแก่การทำสวน ทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ ตำบลเวียงคุกแบ่งออกเป็น 8 หมู่ ในจำนวนนี้มีหมู่ที่หนึ่ง สอง สาม สี่ และเจ็ดที่กระจายชุมชนอยู่ริมแม่น้ำโขงและเชื่อมต่อกันโดยไม่มีขอบเขตของหมู่ที่ชัดเจน มีความหนาแน่นของประชากรในแต่ละที่สูงโดยทั่วไปในแต่ละหมู่จะมีวัดอยู่อย่างน้อย 1 แห่ง ส่วนหมู่ที่ห้าและหมู่แปดจะตั้งอยู่ใกล้กับที่ตั้งของหน่วยงานภาครัฐ (ภาพที่ 16) โดยมีการประกาศจัดตั้งเป็นสุขาภิบาล 12 กรกฎาคม 2536 ได้รับการยกฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาล ในปี พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2547 องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงคุก ได้ยุบรวมกับเทศบาลตำบลเวียงคุก ในปัจจุบันตำบลมีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ได้มาตรฐานได้แก่ไฟฟ้า ประปาและระบบแสงสว่างบนท้องถนน

ด้วยเหตุนี้ลักษณะของถนนที่เชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลจึงมีลักษณะที่กระจายตามแนวยาวของถนนมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ส่วนหมู่หกจะเป็นเขตพื้นที่ห่างจากพื้นที่อื่น ๆ ค่อนข้างมาก โดยตั้งอยู่บนถนนสายรองรูปตัวแอล ในปี พ.ศ. 2552 ตำบลเวียงคุกมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,090 คน เป็นชาย 3,525 คน เป็นหญิง 3,565 คน (เทศบาลตำบลเวียงคุก, 2552)

การประกอบอาชีพ - ประชากรในตำบลเวียงคุกมีการประกอบอาชีพหมุนเวียนตลอดปี ซึ่งอาชีพหลักได้แก่ การทำนาทั้งการทำนาปีและนาปรัง ส่วนอาชีพเสริมมีหลากหลาย เช่น การทำไร่ยาสูบและผลิตผลิตภัณฑ์ยาเส้น ปลูกพืชผัก เช่น กระถั่วปาลี มะเขือเทศ พริก ข้าวโพด ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว เลี้ยงปลาในกระชัง ไก่และปลา การทำประมง ค้าขาย รับจ้างทั่วไป ด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือน มีโรงงานผลิตยาสูบจำนวน 3 โรงเรือน ที่หมู่ที่ 1 บ้านนาเหล่า หมู่ที่ 7 บ้านเวียงชัย และหมู่ที่ 8 บ้านเวียงแก้ว มีกลุ่มเพาะเห็ด หมู่ที่ 2 บ้านเวียงคุกใต้ กลุ่มทำขนมอัด หมู่ที่ 4 บ้านเวียงคุกเหนือ หมู่ที่ 5 บ้านโนนสมบูรณ์ มีกลุ่มทำดอกไม้ประดิษฐ์ หมู่ที่ 3 บ้านเวียงคุกกลาง หมู่ที่ 6 บ้านไผ่สีทอง มีกลุ่มทำปลาร้า อย่างไรก็ตามการทำอาชีพเสริมและงานหัตถกรรมโดยรวมยังมีปัญหาในด้านการตลาด การบริหารจัดการ การพัฒนารูปแบบและคุณภาพของสินค้า ทำให้สินค้าที่ผลิตดังกล่าวยังไม่เป็นที่รู้จักและสร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจได้อย่างชัดเจน (สัมภาษณ์: กฤษฎีทิพย์ พรหมศิริ, 2553)

ภาพที่ 14 แสดงที่ตั้งและสภาพแวดล้อมของเทศบาลตำบลเวียงคุกในปัจจุบัน จะเห็นว่าพื้นที่ที่อยู่ติดกับแม่น้ำโขงและสองฟากของถนน จะมีการตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่น

ภาพที่ 16

แสดงที่ตั้งขอบเขตและโครงข่ายถนนของตำบลเวียงคุก

แสดงขอบเขตของตำบลเวียงคุก

แสดงถนนสายหลักที่เลียบไปกับแม่น้ำโขง

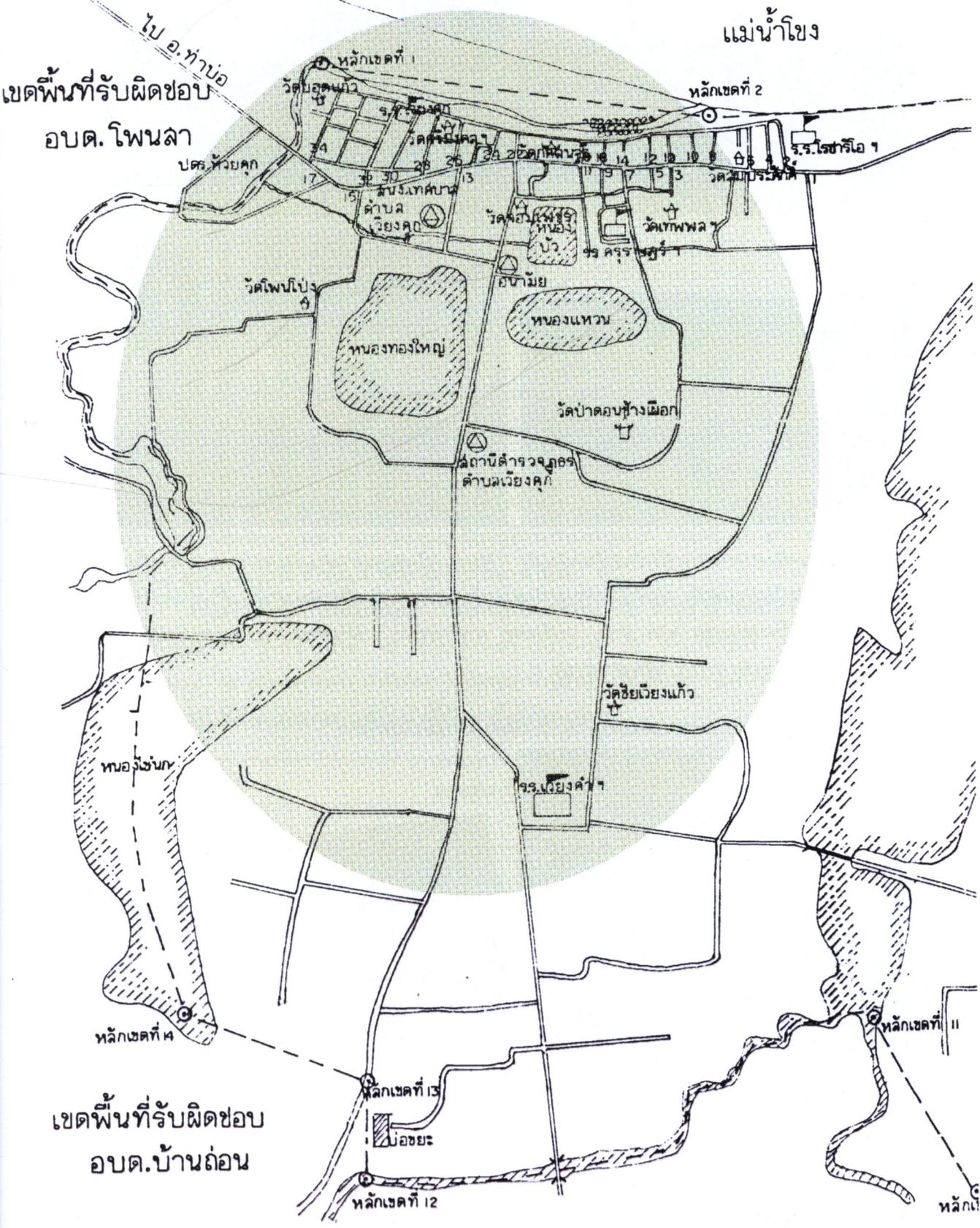
แสดงถนนสายรองที่เชื่อมต่อกับชุมชนอื่นๆ

แสดงถนนภายในชุมชน

ภาพที่ 17 แสดงบริเวณที่มีการกระจายตัวของชุมชนและที่อยู่อาศัยหนาแน่น (ที่มา: เทศบาลตำบลเวียงดุก)

ภาพที่ 18 แสดงพื้นที่หลักๆ ในตำบลเวียงคุกที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

ภาพที่ 19 นอกเหนือจากการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลักแล้ว ประชากรในชุมชนบางส่วนยังการประกอบอาชีพเลี้ยงไก่ และปลาในระบบฟาร์ม (บนชาย) การปลูกผักสวนครัว (บนขวา) ปลูกพืชเกษตรตามพื้นที่ริมน้ำโขง (ซึ่งน้ำท่วมถึงในฤดูฝน)เช่น พริก ยาสูบ มะเขือเทศ การทำประมง (ล่างซ้าย) รวมถึงการแปรรูปผลผลิต การเกษตร เช่น การทำยาเส้น (ล่างขวา)

ตารางที่ 1 รายได้เฉลี่ยของประชากรแต่ละหมู่บ้าน เรียงลำดับจากน้อยไปหามาก

ลำดับที่	หมู่ที่	หมู่บ้าน/ชุมชน	รายได้/ปี/คน
1	6	บ้านไผ่สีทอง	22,646
2	2	ชุมชนเวียงคุกใต้	32,259
3	3	ชุมชนเวียงคุกกลาง	33,968
4	7	ชุมชนเวียงชัย	35,387
5	8	ชุมชนเวียงแก้ว	37,033
6	5	บ้านโนนสมบูรณ์	46,847
7	4	ชุมชนเวียงคุกเหนือ	49,547
8	1	บ้านนาเหล่า	56,003
		รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี	37,135

หมายเหตุ จำแนกรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี เรียงลำดับจากน้อยไปหามาก ข้อมูลจากการวิเคราะห์สรุปจาก จปฐ. ปี พ.ศ. 2549 (ที่มา: แผนพัฒนาสามปี (2553 – 2554) เทศบาลตำบลเวียงคุก

การนับถือศาสนา - ประชากรส่วนใหญ่นับ
ถือศาสนาพุทธ และเป็นคริสตังเล็กน้อยซึ่งอพยพ
มาภายหลัง มีวัดพุทธทั้งหมด 10 วัด ได้แก่ วัด
สมประสงค์ วัดเทพพลประดิษฐ์ฐาราม วัดสาว
สุวรรณราม วัดกุศลนารี วัดศรีมงคล วัดยอดแก้ว
วัดจอมเพชร วัดโพธิ์โป่ง วัดป่าดอนช้างเผือก
วัดชัยเวียงแก้ว

วัดคริสต์ ได้แก่ วัดแม่พระลูกประคำ
วัดนักบุญโครเนลิอัส

ภาพที่ 20 วัดนักบุญโครเนลิอัส ถูกสร้างหลังจากที่มีการเผยแพร่ศาสนาจากบ้านเวียงคุกหมู่ 1 ไปยังบ้านไผ่สีทอง

ด้านการศึกษา สาธารณสุขและอื่นๆ - ตำบลเวียงคุก มีโรงเรียนในสังกัดของรัฐบาล 3 แห่ง
เอกชน 1 แห่ง รวมทั้งหมด 4 โรงเรียนและมีศูนย์เด็กเล็ก 1 แห่ง ระดับมัธยมศึกษามีโรงเรียน 2 แห่งและ
ระดับประถมศึกษา 2 แห่ง สถานือนามัยประจำตำบล 1 แห่ง สถานีตำรวจภูธร 1 แห่ง

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน - ในปัจจุบันตำบลมีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ได้มาตรฐานได้แก่
ไฟฟ้า ประปาและระบบแสงสว่างบนท้องถนน มีถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก จำนวน 55 สาย ถนนลาดยาง
จำนวน 2 สาย ถนนลูกรัง จำนวน 4 สาย ท่อระบายน้ำ จำนวน 6

สายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม - ปัจจุบันมีปริมาณขยะ 3 ตันต่อวัน โดยมีรถยนต์ที่ใช้ในการ
เก็บขยะ รวม 2 คัน ขนาด 12 ลูกบาศก์หลา และขนาด 10 ลูกบาศก์หลา โดยขยะที่กำจัดได้
จำนวน 10 ลูกบาศก์หลา กำจัดโดย วิธีฝังกลบ ทั้งนี้ปัจจุบันได้ให้บริการ องค์การบริหารส่วนตำบล
เมืองหมี หินโงม และเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย มาทิ้งขยะร่วมด้วย

ภาพที่ 21 ตัวอย่างของบริการด้านการสาธารณสุขได้แก่ สถานือนามัยประจำตำบลและการประปาเวียงคุก

ด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว - กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมที่เด่นๆ ของตำบลเวียงคุกได้แก่
การไหว้พระและสงฆ์พระในวันสงกรานต์ที่วัดยอดแก้ว โดยเฉพาะเศียรพระขนาดใหญ่หรือที่คนในท้องถิ่น
เคารพนับถือ เรียกว่าหลวงพ่อดำ ประเพณีบุญบั้งไฟ ที่ยิ่งใหญ่อันดับ 2 ของประเทศไทยรองจากจังหวัด
ยโสธร ในวันที่ 15 ค่ำ เดือน 7 ของทุกปี การแข่งเรือยาวในหน้าน้ำ มีศิลปะการทำปราสาทผึ้ง (ศิลปะการ

ทางหลวง) และยึดถือ "ฮีดลีสอง" หรืองานบุญประเพณีต่างๆ ในสิบสองเดือนของชาวอีสาน ในด้านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีทัศนียภาพของหนองบัวแดง หาดทรายขาวริมแม่น้ำโขงที่จะปรากฏให้เห็นในฤดูแล้ง การเดินทางไปยังตำบลเวียงคุกโดยรถยนต์โดยสารประจำทางในปัจจุบันมีความสะดวกพอสมควร โดยนั่งรถโดยสารสาธารณะหนองคาย-ท่าบ่อไปตามถนนริมฝั่งแม่น้ำโขง ระยะทาง 18 กิโลเมตร

ภาพที่ 22 (ซ้าย) แสดงที่ตั้งและสภาพแวดล้อมของเทศบาลตำบลเวียงคุกในปัจจุบัน (ขวา) แสดงรถที่ใช้ในการจัดเก็บขยะและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาล

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนพื้นที่ จำนวนครัวเรือน และจำนวนประชากรของตำบลเวียงคุก

หมู่ที่	1	2	3	4	5	6	7	8	รวม
พื้นที่(ไร่)	1,344	835	812	1,131	4,150	600	640	850	10,362
ครัวเรือน	177	206	112	248	247	208	161	196	1,555
ประชากร	693	837	553	1,016	959	796	735	657	6,246

ที่มา : แผนพัฒนาสามปี ปี 2552-2554 ของเทศบาลตำบลเวียงคุก

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนพื้นที่ จำนวนครัวเรือน และจำนวนประชากรของตำบลเวียงคุก แยกตามที่ตั้งแต่ละหมู่

ลำดับที่	หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	พื้นที่(ไร่)	ครัวเรือน	ประชากรคน		
					ชาย	หญิง	รวม
1	1	บ้านนาเหล่า	1,344	177	336	357	693
2	2	ชุมชนเวียงคุกใต้	835	206	408	429	837
3	3	ชุมชนเวียงคุกกลาง	812	112	263	290	553
4	4	ชุมชนเวียงคุกเหนือ	1,131	248	495	521	1,016
5	5	บ้านโนนสมบุรณ์	4,150	247	474	485	959
6	6	บ้านไผ่สีทอง	600	208	400	396	796

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนพื้นที่ จำนวนครัวเรือน และจำนวนประชากรของตำบลเวียงคุก แยกตามที่ตั้งแต่ละหมู่บ้าน (ต่อ)

ลำดับ ที่	หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	พื้นที่(ไร่)	ครัวเรือน	ประชากรคน		
					ชาย	หญิง	รวม
7	7	ชุมชนเวียงชัย	640	161	365	370	735
8	8	ชุมชนเวียงแก้ว	850	196	336	321	657
รวม			10,362	1,557	3,088	3,178	6,266

ที่มา- งานทะเบียนและบัตรเทศบาลตำบลเวียงคุก เมื่อ 8 เมษายน 2548

3.3.2 พื้นฐานทางประวัติศาสตร์

เมืองเวียงคุกหรือตำบลเวียงคุกในปัจจุบัน มีประวัติความเป็นมาดังนี้ เวียงคุกก่อตั้งเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 236 (ข้อสันนิษฐานจากตำนานอรัญธาดาและการก่อสร้างพระราชอุทยานเวียงจันทร์) (ที่มา-เอกสารแผ่นพับของเทศบาลตำบลเวียงคุก: 2552) เป็นชุมชนเก่าแก่มาแต่โบราณ ตามหลักฐานที่ปรากฏในตำนานอรัญธาดาว่าหมื่นทางโงง ได้อพยพครอบครัวจำนวน 50,000 ครอบครัว หนีมาจากเมืองสาเกตู (จังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน) เพราะเมืองล่มมาตั้งเป็นบ้านเรือนอยู่ที่ราบลุ่มริมฝั่งห้วยคุดคำ (ห้วยคุดในปัจจุบัน) ตำนานท้องถิ่นว่า มีเจ้าลาวองค์หนึ่งเสียดคล้องคุดคำหรือคุดทองคำมาตามลำน้ำจนมาตกที่ห้วยนี้ เรียกว่า “ห้วยคุดคำ” และกร่อนเสียงเป็น “คุด” จนเมื่อตั้งเมืองและเวียง(นคร) ขึ้น จึงเรียกชื่อว่า “เวียงคุด”

ชื่อเวียงคำปรากฏอยู่ในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 เบื้องตะวันออกเท้าฝั่งของเวียงจันทน์-เวียงคำเป็นที่แล้ว ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงแสดงให้เห็นขอบเขตอาณาจักรสุโขทัย โดยเวียงจันทน์-เวียงคำเป็นรัฐอิสระอยู่พ้นอำนาจของสุโขทัยซึ่งแผ่อำนาจไป ตามตำนานนั้น กล่าวถึงเมืองสำคัญเมืองหนึ่ง คือ “เมืองไผ่หนาม” และต่อมาพระเจ้าฟ้าจัม กษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านช้างทรงตีเอาเมืองไผ่หนามได้ และได้เปลี่ยนนามเป็น “เวียงคุด” เมื่อ ปี พ.ศ. 1899

เวียงคำเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญยิ่งเมืองหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง มานานถึง 400 กว่าปีและเป็นเมืองคู่แฝดเวียงจันทร์ มาจนถึงปี พ.ศ. 2321 เวียงคำและเวียงจันทร์ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรสยาม ในปี พ.ศ. 2537 มีรายงานเผยแพร่ว่า “เวียงคำ” น่าจะเป็นเมืองเดียวกันกับ “เวียงคุด” ซึ่งปัจจุบันคือตำบลเวียงคุก (ดูใน “เวียงคำ-เวียงคุด” เมืองโบราณที่ถูกลืม)

เมืองเวียงคุดมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์แห่งกรุงล้านช้าง นครหลวงเวียงจันทน์ (พ.ศ. 2091- 2114) ซึ่งได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงในแถบลุ่มน้ำโขงทั้งสองฝั่งจนถึงสมัยรัชกาลพระเจ้าสิริบุญสาร (มหาบุญไชยเชษฐาธิราช) ที่พ่ายแพ้แก่กองทัพพระเจ้าตากสินของไทย จึงทำให้เวียงคุดเป็นเมืองร้างแต่นั้นมา

ปัจจุบันตำบลเวียงคุกเป็นแหล่งศึกษาพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของคนหนองคายโบราณในช่วงพุทธศตวรรษที่ 14-20 หรือก่อนยุคล้านช้าง โดยเฉพาะช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 พบหลักฐานที่เกี่ยวกับอำนาจการปกครองเหนือนดินแดนนี้ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทั้งฝั่งเวียงคำ-เวียง จากหนังสือ “หนองคาย” (2540) หน้า 102-103 กล่าวว่า มีการรับเอาอารยธรรมตามห้วยคุด ห้วยโงง แบบทวารวดีจากแม่น้ำชีและแม่น้ำป่าสัก ทำให้เกิดเสมาหินขึ้นหลายแห่งเรียงรายตามห้วยดังกล่าว ต่อมาอารยธรรมลพบุรี ชายฟอง และจากกัมพูชา...

ได้เข้ามาามีอิทธิพลอยู่ยุคหนึ่ง จึงเข้าสู่ยุคล้านช้างแต่ยังคงมีอิทธิพลของศิลปะล้านนาเจือปนอยู่ด้วย ทั้งนี้ เพราะความสัมพันธ์ทางเครือญาติราชวงศ์ของ 2 อาณาจักร ส่งผลให้ศิลปกรรมล้านนาผสมผสานกับแบบพื้นเมือง จนกลายเป็นแบบล้านช้างโดยเฉพาะ เช่น ธาตุ ตัวอักษรต่างๆ แล้วลดความสำคัญลงเมื่อตั้งเมืองหนองคายเมื่อ พ.ศ. 2370 จนยุบเป็นตำบลปัจจุบัน

ภาพที่ 23 ที่ตั้งของห้วยคุดำหรือห้วยคุดในปัจจุบัน ซึ่งเป็นลำห้วยที่เป็นเส้นแบ่งระหว่างตำบลเวียงคุดกับตำบลโพนสา ซึ่งตามตำนานกล่าวว่ามีการลอยคุดองค้ำเพื่อเสี่ยงทายที่ตั้งบ้านเมืองจากจังหวัดอุดรแล้ว แล้วคุดองมาอยู่ที่ห้วยแห่งนี้

ภาพที่ 24 (ซ้าย) สิ่งก่อสร้างที่สร้างครอบหลักเมืองเดิมของเมืองเวียงคุด ปัจจุบันอยู่ภายในบริเวณวัดเทพปะผล (ขวา) หลักเมืองเดิมของเวียงคุด

3.3.3 สถานที่สำคัญของตำบลและทรัพยากรการท่องเที่ยว

จากหนังสือ “หนองคาย” (2540) หน้า 100-103 ระบุว่ามิโบราณสถานในตำบลเวียงคุด รวมถึงตำบลพระธาตุบังพวน ตำบลปะโค และเหลื่อมมาถึงตำบลโพนสา อำเภอท่าบ่อที่อยู่ติดกัน ล่วงข้ามแม่น้ำโขงมาถึงบ้านชายฟอง มีประมาณ 100 กว่าแห่ง ทั้งยังต่อเนื่องมาทุกยุคทุกสมัย ตั้งแต่สมัยทวารวดี ลพบุรี ล้านช้างถึงปัจจุบัน แต่ลดความสำคัญลงไปบ้าง ไม่ถึงกับร้าง ครั้นตั้งเมืองหนองคายขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2370 ผู้คนจึงอพยพมาเมืองใหม่มาก จึงกลายเป็นตำบลในปัจจุบัน โดยมีวัดที่มีพระภิกษุจำพรรษาอยู่ที่สำคัญมีดังนี้

วัดเทพพลประดิษฐาราม

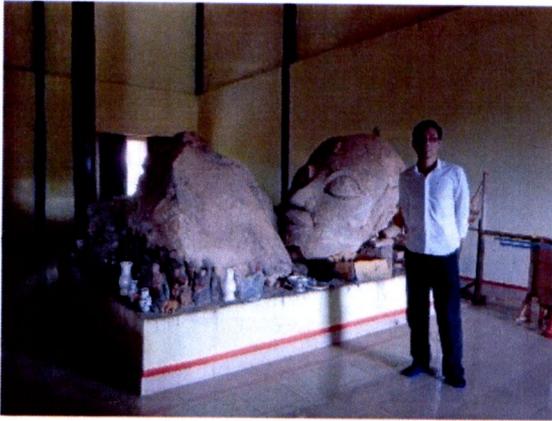
วัดเทพพลหรือวัดเทพปะพล มีพระธาตุ 2 องค์ ฐานกว้าง 9 เมตร เป็นลักษณะสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานกันระหว่างล้านช้างและอยุธยา อีกทั้งมีประติมากรรมสมัยลพบุรี บริเวณวัดมีเสาหลักเมืองโบราณของเวียงคุก (ซึ่งเป็นเมืองเอกและมีบ้านหนองไม้หรือหนองคายปัจจุบันเป็นพื้นที่ภายใต้การปกครองของเวียงคุก) บ่อน้ำโบราณ และจุดพบภาชนะเครื่องปั้นดินเผาต่างๆ มากมาย ทั้งดินเผาและที่เป็นโลหะ ในประเพณีบุญบั้งไฟของทุกจะมีการจุดบั้งไฟเสี่ยงทายขึ้นที่วัดเทพพลนี้ก่อน จึงจะสามารถดำเนินการจุดบั้งไฟทั่วไปเพื่อแข่งขันได้ (สัมภาษณ์: พ่อลับ อินทศิริ และพ่อพัน วงศ์ภูมิ , 2553)

ภาพที่ 25 (ซ้าย) หนึ่งในสองของพระธาตุศิลปะแบบล้านนาภายในวัดเทพปะพล
(ขวา) ชุ่มพระปูนปั้นของพระธาตุที่อยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์

วัดยอดแก้ว

วัดยอดแก้วตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ริมฝั่งปากห้วยคุก ตามประวัติวัดยอดแก้ว วัดเทพพลและวัดยอดแก้ว เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมือง ถูกสร้างพร้อมๆ กับพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม (ที่มา : แผ่นพับเอกสารเผยแพร่ของเทศบาลตำบลเวียงคุก:2553) มีซากอุโบสถขนาดใหญ่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าปรากฏอยู่ ส่วนประกอบของโครงสร้างเป็นเสาคีลาแลงแปดเหลี่ยมขนาดใหญ่ 2 แถว ยาว 7-8 ห้อง ซากพระประธานซึ่งหักพังปรากฏเหลือให้เห็นเฉพาะเศียรพระพุทธรูปซึ่งเป็นงานปั้นปูนขนาดใหญ่ โครงข้างในองค์พระอิฐก่อ คนในท้องถิ่นเรียกว่าหลวงพ่อดำซึ่งเชื่อกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ เชื่อกันว่าเป็นองค์พระประธานองค์เดิม จากลักษณะขององค์พระน่าจะเป็นฝีมือสกุลช่างล้านช้าง สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยรัชกาลพระไชยเชษฐาธิราช (พ.ศ. 2093-2115) หรือหลังจากนั้นอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21-23 ลงมา บริเวณอุโบสถเดิมมีแนวกำแพงอิฐขนาดใหญ่ที่หักพังรายรอบบริเวณ ปัจจุบันนี้วัดได้สร้างอุโบสถใหม่ครอบลงไปบนซากของอุโบสถเดิม

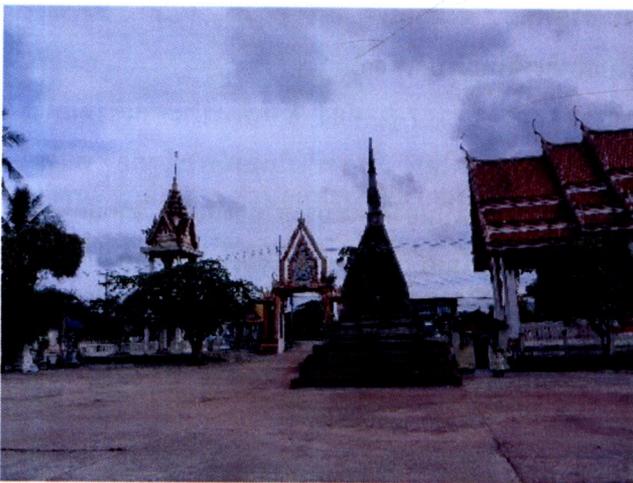
ภาพที่ 26 (ซ้าย) เศียรพระประธานปูนปั้นหรือหลวงพ่อดำ ซึ่งเป็นที่เคารพของคนในท้องถิ่น โครงข้างในของพระพุทธรูป เป็นอิฐเผาแบบโบราณ

(ขวา) เศษของพระอุโบที่เหลืออยู่ของวัดยอดแก้วให้เห็นในปัจจุบัน

วัดสาวสุวรรณ

ปัจจุบันถือเป็นวัดที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของตำบลเวียงคุก ซึ่งบริวารของผู้สร้างวัดเทพพลและวัดยอดแก้วซึ่งเป็นคนหนุ่มสาวเป็นผู้สร้าง ตั้งแต่โบราณจึงได้ชื่อว่าวัดสาวสุวรรณ (สัมภาษณ์: พอลับ อินทศิริ และพ่อพัน วงศ์ภูมิ , 2553)ภายในบริเวณวัดมีเจดีย์โบราณ 2 องค์และมณฑป 1 หลัง เจดีย์องค์ด้านหน้ามีฐานเป็นทรง 8 เหลี่ยม ส่วนเจดีย์อีกองค์อยู่ตรงกลางวัดมีฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยม เจดีย์ทั้งสององค์ก่อด้วยอิฐฉาบปูน เป็นลักษณะแบบศิลปะล้านช้างของลาวทำเป็นมณฑปโถงขนาดเล็ก ด้านนอกมีลานปูนปั้นทำคล้ายขนาดนาคประดับตกแต่ง โบราณสถานที่วัดสาวสุวรรณนี้ ทางกรมศิลปากรได้บูรณะขึ้นใหม่แล้ว (สถาพรและอรุณศักดิ์ ใน "หนองคาย", 2540: 221) นอกจากนี้ยังพบซากโบราณบางส่วนแต่ไม่มากจากวัดศรีมงคล วัดกุศลนารี วัดชัยเวียงแก้ว วัดโพธิ์โป่ง เป็นต้น

ปัจจุบันวัดแห่งนี้เป็นวัดที่ใช้จัดงานประเพณีบุญบั้งไฟของตำบลเวียงคุกในแต่ละปี ไม่สามารถไปจุดที่อื่น ๆ ด้วย ตามคำบอกเล่าที่เล่าสืบต่อกันมากกล่าวว่า ในสมัยโบราณมีอยู่ปีหนึ่งซึ่งไม่ได้ระบุปีที่แน่ชัดได้ไปจุดที่วัดเทพพล ทำให้ในปีนั้นเกิดโกลาหลบ้านเมืองอยู่ไม่ปกติสุข เกิดอาเพศฟ้าผ่ามีการเจ็บป่วย ทำให้หลังจากนั้นก็ไม่เคยไปจุดบั้งไฟที่วัดอื่นเลย (สัมภาษณ์: พอลับ อินทศิริ และพ่อพัน วงศ์ภูมิ , 2553)

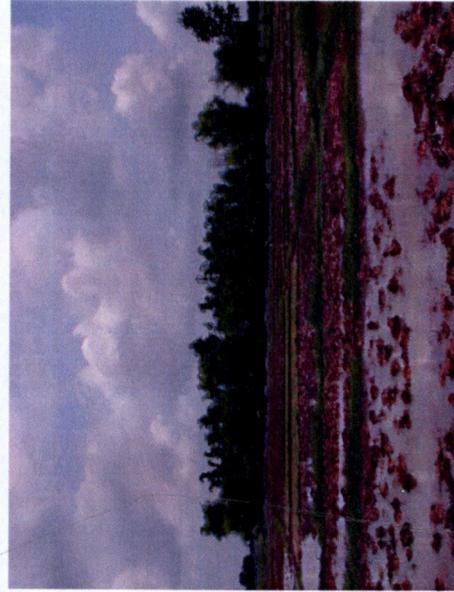
ภาพที่ 27 (ซ้าย) พระธาตุที่วัดสาวสุวรรณ

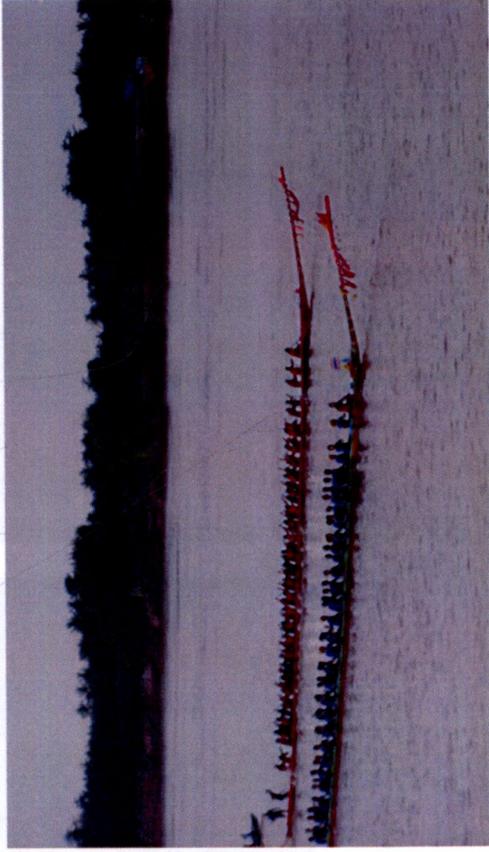
(ขวา) หินทรายแกะสลักที่เก็บไว้ในศาลาเล็กข้างพระธาตุ

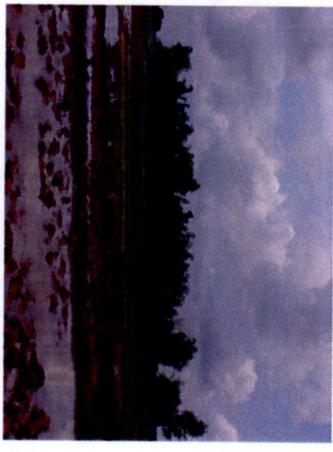
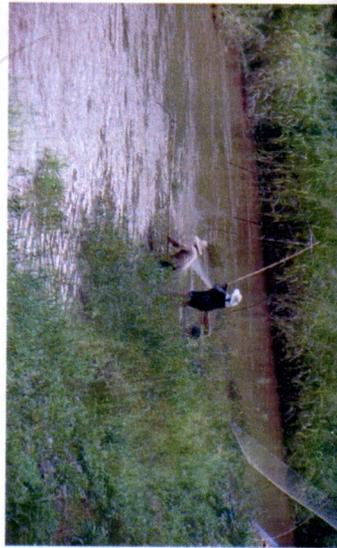
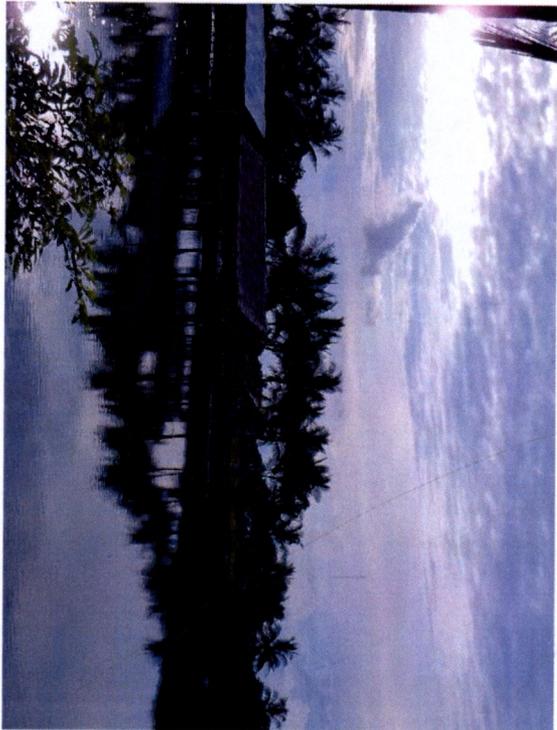
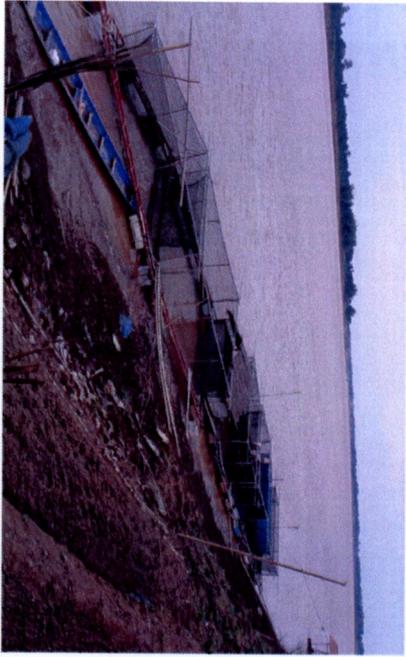
ภาพที่ 28 ส่วนหนึ่งของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางโบราณสถานใน

ภาพที่ 29 ส่วนหนึ่งของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

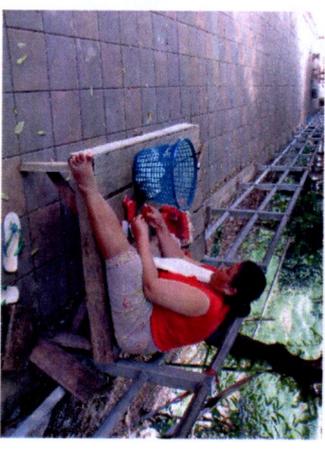

ภาพที่ 30 ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

ภาพที่ 31 ส่วนหนึ่งของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรในชัยภูมิ

3.4 ปัญหาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรและวัฒนธรรมของตำบลเวียงคุก

3.4.1 ปัญหาที่มีอยู่ปัจจุบัน ในภาพรวม

จากการที่จังหวัดหนองคายมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ดี ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามการพัฒนาดังกล่าวยังเป็นไปอย่างไม่ประสบความสำเร็จมากนัก ประการแรก ได้แก่ การขาดลักษณะความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นของกิจกรรมท่องเที่ยว และไม่มีการสร้างตราสินค้า (Brand) การท่องเที่ยวของตนเอง ในหลายประเทศและภูมิภาคกิจกรรมการท่องเที่ยวของหนองคาย มีการนำเสนอศาลากู่แก้วให้เป็นตัวแทนสถานที่ท่องเที่ยวของท้องถิ่น แต่ภูมิทัศน์เหล่านี้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นให้เป็นสวนของรูปหล่อคอนกรีตขนาดใหญ่เท่านั้น และไม่ได้เป็นตัวแทนของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่อย่างใด แต่ใช้รูปปั้นขนาดใหญ่จำนวนมากแสดงให้เห็นความแตกต่างของสถานที่ จึงไม่สามารถจัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จได้ และนักท่องเที่ยวมาที่นี้ก็ไม่มาก

เมื่อถามคนในท้องถิ่นว่า "เห็นด้วยหรือไม่ที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยใช้สิ่งที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์ในท้องถิ่น" ร้อยละ 56.7 ของผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความไม่เห็นด้วยกับทัศนคติดังกล่าว ทำให้เห็นว่าการสร้างเอกลักษณ์ท้องถิ่นของกิจกรรมท่องเที่ยวมีความสำคัญมากสำหรับคนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว

ประการที่สอง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะถูกจำกัดอยู่ตามแนวแม่น้ำโขงน้ำเป็นหลัก และไม่ได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นภูมิโนเวศในท้องถิ่นอย่างเต็มศักยภาพ ทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวจำนวนมากไม่มีการนำมาใช้และเกิดการเสียประโยชน์ ดังนั้นในการสอบถามนักท่องเที่ยว ได้ถามว่าพวกเขาชอบกิจกรรมท่องเที่ยวอะไรในหนองคาย ร้อยละ 64 ของผู้ที่ตอบคำถามบอกว่า ชอบกิจกรรมพักผ่อนในแม่น้ำโขง ร้อยละ 44 ชอบอาหารท้องถิ่นและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่น ๆ แต่เนื่องจากในท้องถิ่นหนองคายไม่มีการพัฒนาทางการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ทำให้โอกาสที่นักท่องเที่ยวที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวทางนิเวศยิ่งยากขึ้นไปอีก คนในท้องถิ่นที่ทำงานเกษตรของตน ร้อยละ 43.3 เห็นว่าควรเลือกนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับผลไม้และผัก ร้อยละ 40.7 เห็นว่าการการทำหัตถกรรมไม้ไผ่สามารถจะเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สามารถจะพัฒนาให้เกิดเป็นรูปธรรมขึ้นได้

ภาพที่ 32 ธาดูเก่าข้างตลาดและธาดูยาพ้อแก ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อ พ.ศ. 2544 ปัจจุบันไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควรจะเป็น

ประการที่สาม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแต่เดิมยังคงมุ่งเน้นอยู่กับการชมทิวทัศน์ต่างๆ วัด พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นและอื่นๆ แต่กิจกรรมท่องเที่ยวพื้นบ้านที่จะมีแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมและสามารถสร้างความมีชีวิตชีวา ไม่ได้ถูกพัฒนาอย่างจริงจัง เช่น ประเพณีบั้งไฟ ลอยกระทง เป็นต้น ซึ่งอย่างหลังเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะในประเทศหรือนักท่องเที่ยว ต่างประเทศได้มากขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างความบันเทิงเท่านั้น ยังทำให้สามารถเข้าใจแก่นแท้ของวัฒนธรรม พื้นบ้านในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ในการสำรวจการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ถามว่า "คุณคิดว่าในการท่องเที่ยวหนองคายมีส่วนไหนที่คิดว่ายังไม่สมบูรณ์" ร้อยละ 52 ของนักท่องเที่ยวตอบว่า สถานที่ท่องเที่ยวในหนองคายมีน้อย สถานที่ท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นยิ่งน้อยกว่า คำตอบที่ได้แสดงให้เห็นถึงทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่มีอยู่และการท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาน้อยมาก โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมพื้นบ้าน

ปัญหานี้ผู้วิจัยได้สำรวจความเห็นของนักท่องเที่ยวในหนองคาย ว่านักท่องเที่ยวต้องการเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมการเกษตรในท้องถิ่นนั้นหรือไม่ ร้อยละ 40 ของคนที่ตอบแบบสอบถามต้องการเข้าร่วมอย่างมาก ร้อยละ 42 อยากจะเข้าร่วม ร้อยละ 10 เข้าร่วมก็ได้ ที่เหลืออีกร้อยละ 8 ไม่ได้ให้ข้อมูล ซึ่งในจำนวนผู้ที่ตอบคำถามนี้ ไม่มีใครไม่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว

ประการที่สี่ สำหรับนักท่องเที่ยวจะเห็นว่า ในพื้นที่หนองคายนี้ไม่มีพื้นที่นันทนาการและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เพียงพอ เมื่อถามนักท่องเที่ยว "การท่องเที่ยวที่หนองคายมีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านใดที่ท่านคิดว่ายังไม่เหมาะสม" ร้อยละ 36 ของนักท่องเที่ยวเห็นว่าความสะดวกสบายในเขตภายในตัวเมืองหนองคายไม่ดี พฤติกรรมที่ไม่เป็นระเบียบ ไม่สุภาพและไม่รับผิดชอบต่อส่วนรวม ร้อยละ 30 เห็นว่าอาหารและห้องพักของนักท่องเที่ยวไม่สะดวก ร้อยละ 22 ของนักท่องเที่ยวเห็นว่าความปลอดภัยไม่ดี ป้ายบอกทางมีน้อยและขนาดเล็กทำให้หลงทางได้ง่าย ในขณะที่ร้อยละ 14 เห็นว่าสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการพักผ่อนของนักท่องเที่ยวน้อย ในขณะที่ร้อยละ 54.7 ของคนในท้องถิ่นเห็นว่า ในการวางแผนชุมชนชนบทและการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวยังไม่ดีพอ

จากข้อมูลเหล่านี้จะเห็นได้ว่า ในท้องถิ่นหนองคายยังขาดพื้นที่เพื่อการพักผ่อนและนันทนาการ ในชีวิตประจำวันของคน อันจะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาของการท่องเที่ยว แน่แน่นอนว่าสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีการพูดถึงนี้ ไม่ใช่การสร้างร้านอาหารโรงแรมหรือศูนย์นันทนาการ แต่เป็นสิ่งที่นำไปตามความเป็นจริงของชุมชน เช่น โรงแรมขนาดเล็กหรือโฮมสเตย์ (Home Stay) ที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ฯลฯ เพราะว่าหากต้องการให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ดียิ่งขึ้น ก็ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยวที่มากพอ นอกเหนือจากการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ยังต้องตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเสื้อผ้า อาหาร ที่พัก การเดินทาง ดังนั้นสิ่งอำนวยความสะดวกดังกล่าวจะต้องเพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการของการท่องเที่ยว แต่ยังคงอยู่บนพื้นฐานของความ สะดวกสบาย ราคาไม่แพง และรักษาสีสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น และเป็นสิ่งที่ต้องสะท้อนออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม ในการวางผังของในชุมชนชนบท

ประการที่ห้า กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของหนองคายในภาพรวม ขาดการเชื่อมโยงกันเป็นระบบและขาดความต่อเนื่องของกิจกรรมท่องเที่ยว โดยทั่วไปมักจะกระจัดกระจายไม่เป็นเอกภาพ

และไม่มีการพัฒนาไปพร้อมกัน การขาดการวางแผนโดยรวมจึงได้กลายเป็นโรคเรื้อรังในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อันไม่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโดยรวมของพื้นที่ท่องเที่ยวของหนองคาย จำเป็นต้องมีการจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยว จากการพัฒนานักกิจกรรม การดำเนินการและสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกที่สมบูรณ์แบบ ต้องมีการผสมผสานของกิจกรรมทั้งหมดให้สอดคล้องกลมกลืนกัน อันจะช่วยทำให้เกิดผลดีในทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม การพัฒนาท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือลักษณะอื่น ๆ ของกิจกรรมท่องเที่ยวต้องบูรณาการเข้ากับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว รวมถึงเคารพมุมมองที่ได้จากข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว

ตัวอย่างเช่น ในคำถามนักท่องเที่ยว "หากคุณเดินทางไปชนบทหวังสัมผัสชนบทลักษณะอย่างไร" ร้อยละ 46 ของนักท่องเที่ยวคิดว่าอยากให้มีเนื้อหาที่เป็นจริง ไม่ให้เนื้อหาสมัยใหม่เข้าร่วม ร้อยละ 44 เห็นว่าต้องการเนื้อหาแท้ๆ แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมเพื่อรองรับชีวิตทันสมัย มีเพียงร้อยละ 8 แต่ที่ต้องการให้ปรับเข้ากับวิถีปัจจุบันและชีวิตที่ทันสมัยสะดวกสบาย คำถามที่ว่า "คุณต้องการกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นหรือชอบการท่องเที่ยวที่เป็นไปเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก" ร้อยละ 52 เลือกให้ความสำคัญกับลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวท้องถิ่นเป็นอันดับแรก

ประการที่หก การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางวัฒนธรรมในชนบทที่สมบูรณ์ ต้องดูว่าในด้านอาหาร เครื่องดื่ม ที่พัก การคมนาคมขนส่ง ที่จำหน่ายของที่ระลึกและด้านอื่นๆ ที่สามารถสนองความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยวดีพอหรือยัง จะเห็นได้ว่าการวางแผนพัฒนาชุมชนชนบทในปัจจุบันยังขาดการวางแผนที่เหมาะสม ควรจัดให้มีห้องน้ำสาธารณะ สิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงการบริการที่ครอบคลุมกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านต่างๆ

ซึ่งปัจจุบันสภาพแวดล้อมของชุมชนต่างไม่สามารถตอบสนองความต้องการเหล่านี้ของนักท่องเที่ยวได้ ในระยะยาวหากขาดการกำหนดระเบียบเพื่อควบคุมการจัดวางรูปแบบของพื้นที่ในชุมชน และรูปแบบการก่อสร้างที่อยู่อาศัย การไม่มีพื้นที่การจัดแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น และสิ่งอำนวยความสะดวกกับบริการที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวไว้รองรับ จะทำให้ไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวยากขึ้นไปเรื่อยๆ

3.4.2 ความเป็นไปและปัญหาในปัจจุบันของเวียงคุก

จากการสัมภาษณ์สืบดำรวจโท ทรงวุฒิ ศรีสุนช่าง ปลัดเทศบาลตำบลเวียงคุก เมื่อวันที่ 2 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2553 ทำให้ได้ทราบข้อมูลว่าศักยภาพที่สำคัญของตำบลเวียงคุก คือ การมีพื้นที่ชุ่มน้ำ แต่ปัจจุบันที่ได้รับอิทธิพลจากภาวะโลกร้อนก็แห้งไปพอสมควร ทำให้มีหญาเยอะ จึงสามารถเลี้ยงสัตว์ประเภทวัวควายได้เป็นจำนวนมาก เวียงคุกมีการทำฟาร์มไก่หลายแห่ง โดยใช้มูลไก่เป็นอาหารปลา นอกจากนี้ยังมีบ่อดกปลาหรือที่เรียกว่าฟิชซิงปาร์คซึ่งเป็นของเอกชนจำนวนหนึ่งแห่ง

ปัจจุบันไข่ไก่เป็นสินค้าหลักของตำบลเวียงคุก อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีปัญหาของการขาดการรวมตัวกันของกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ ทำให้เกษตรกรในท้องถิ่นต่างขายตัดราคาากัน ส่งผลให้ราคาไข่ตกต่ำ ซึ่งการมีตลาดกลางเพื่อให้เป็นหน่วยงานที่กำหนดราคากลางของไข่ให้เป็นธรรม จะเป็นการแก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่ง แต่ตลาดกลางในชุมชนดังกล่าว ถ้าเป็นของสินค้าประเภทไข่อย่างเดียวอาจจะไม่คุ้มกับการลงทุน จึงควรเป็นตลาดสำหรับสินค้าเกษตรที่ผลิตได้ในชุมชน เช่น ไก่ ปลา มะเขือ พริก พืชผักตามฤดูกาล ซึ่งมีผลผลิตออกมามากที่สุดตลอดปี แต่ปัจจุบันยังขาดงบประมาณในการสร้างอาคารดังกล่าว อีกทั้งตลาดสดที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่รองรับได้เพราะเป็นตลาดเฉพาะวัน

การมีตำแหน่งที่ตั้งริมแม่น้ำโขงทำให้ดินในบริเวณริมแม่น้ำของเวียงคุกมีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากดินมีการเปลี่ยนหน้าดินจากปุ๋ยอินทรีย์ที่ล่องมาตามน้ำโขงทุกปี ดินริมแม่น้ำโขงดังกล่าวสามารถปลูกพืชได้งอกงามดีกว่าการปลูกบนบกทั่วไป ทำให้มีการปลูกพริก มะเขือเทศลูกใหญ่ ใบบัวสูบ เป็นรายได้เสริม ใบบัวสูบที่ปลูกในพื้นที่ของเวียงคุกมี 2 ลักษณะ คือ ปลูกขายใบเข้าโรงงานโรงบ่ม สอง ใบบัวสูบที่ขายเป็นยาเส้น ซึ่งยาเส้นจะได้กำไรดีกว่า จึงมีการทำมากกว่าการปลูกใบบัว ทำให้เกิดการทำอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ ยานยาสูบในระดับกลางและเล็ก (SML) ในพื้นที่รอบๆ สถานีตำรวจและกระจายกันอยู่ประปรายอีกหลายที่

ปัจจุบันมีการจับปลาริมน้ำโขง ในบริเวณบ้านท่ามะเฟือง ของตำบลโพธิ์สา (ซึ่งอยู่ติดกับเวียงคุก) กับตำบลเวียงคุกเอง โดยใช้เรือมองซึ่งในท้องถิ่นมีเรือมองอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้มีพื้นที่บริเวณท่ามะเฟืองและริมโขงของเวียงคุกเป็นที่ขึ้นและจำหน่ายปลาน้ำจืดที่จับได้จากแม่น้ำโขง แต่ปัจจุบันพื้นที่ที่ติดกับแม่น้ำโขงมีปัญหาเรื่องการกัดเซาะของน้ำ หากมีการสร้างเขื่อนเพื่อป้องกันตลิ่งพัง จะได้สิ่งที่ดีตามมา คือตลาดปลาน้ำจืดและได้หาดทรายที่สวยงามในหน้าแล้ง ซึ่งสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวและกิจกรรมทางน้ำได้เหมือนหาดจอมมณี แต่ปัจจุบันยังมีปัญหาเรื่องของการขาดงบประมาณที่จะมาสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว

ในความเห็นของคุณทรงวุฒิ เห็นว่าจุดแข็ง 3 ประการของเวียงคุกในการส่งเสริมการท่องเที่ยวคือ การทำเกษตรในพื้นที่ที่มีดินอุดมสมบูรณ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โดยเฉพาะบริเวณห้วยคู้ซึ่งเป็นทำเลที่ดีมาก สามารถปรับปรุงภูมิทัศน์ทำพื้นที่ริมน้ำให้เกิดการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ทันที หากมีงบประมาณสนับสนุน) และการมีโบราณสถานเก่าแก่ โดยพื้นที่ตำบลเวียงคุกมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีพระธาตุเก่าแก่ในพื้นที่จำนวนมาก ในอดีตพื้นที่ของเวียงคุกมีวัดอยู่เป็นจำนวนมาก ไม่ต่ำกว่า 50 วัด การก่อสร้างวัดเมื่อก่อนจึงเป็นไปอย่างคึกคักมาก ซึ่งในตำบลเวียงคุกหากขุดลงไปจากหน้าดินไม่ลึกนักก็มักจะเจอซากอิฐหรือสิ่งที่เป็นหลักฐานการมีอยู่ของเมืองโบราณ ซึ่งทำให้มีตำนานมากมายที่เป็นเรื่องลึกลับของพื้นที่นี้เช่นกัน เวียงคุกจึงสามารถนำเอาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์มาเป็นจุดขายที่สำคัญได้ อีกทั้งจุดแข็งอีกประการหนึ่งคือ การมีที่ตั้งอยู่ตรงข้ามกับประเทศลาว

แม้ว่าเวียงคุกจะมีศักยภาพของการพัฒนาการเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวก็ตาม แต่ปัจจุบันยังขาดหน่วยงานที่จะมาสนับสนุน ที่จะทำให้ทรัพยากรเหล่านี้สามารถเปลี่ยนเป็นผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ซึ่งต่างจากพระธาตุบังพวนที่ได้รับการส่งเสริมจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของหนองคาย การพัฒนาเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวนี้ ท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินการตามลำพังได้ เนื่องจากติดข้อระเบียบกฎหมาย แม้ว่าจะระเบียบจะไม่ซับซ้อน แต่หากโบราณสถานได้ขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากรแล้ว ก็จะตกเป็นของทางราชการ การอนุรักษ์โบราณสถานที่มีอยู่ในปัจจุบันจึงเป็นเพียงการขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากร ทำให้คนในท้องถิ่นไม่สามารถทำหน้าที่ดูแลรักษาได้เอง เช่น การตัดหญ้า ถ้าท้องถิ่นอยากทำเองก็เกรงจะติดข้อกฎหมาย ทำให้สภาพทางกายภาพของโบราณสถานและสภาพแวดล้อมไม่ได้รับการดูแลอย่างที่ควรจะเป็น

อีกทั้งการทำถนนที่สูงกว่าโบราณสถาน ทำให้ในหน้าฝนหากถนนน้ำท่วมมีน้ำท่วมขังก็ทำให้ส่วนของโบราณสถานต้องแช่อยู่ในน้ำเป็นเวลานานนับเดือนในบางปี ในสวนของท้องถิ่นนั้นอยากจะทำไปพัฒนาปรับปรุง แต่เกรงจะติดข้อจำกัดทางด้านกฎหมายจึงไม่ได้เข้าไปดำเนินการใดๆ จึงจะส่งผลให้โบราณสถานเหล่านี้ในอนาคตมีแต่จะทรุดโทรมลงไป

อุปสรรคของการท่องเที่ยวอีกอันหนึ่งคือ ขาดเส้นทางหลักที่เชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่สำคัญของหนองคาย นักท่องเที่ยวที่ยังเวียงคุกปัจจุบันมี 2 กลุ่มคือ มาจากหนองคายและมาจากท่าบ่อ ถ้าหากมีการพัฒนาถนนเส้นทางเลียบริมแม่น้ำโขง โดยเฉพาะเส้นทางท่าบ่อหนองคาย ที่มีระยะทาง 29 กิโลเมตร

และเวียงคุกไปยังอำเภอหนองสองห้อง มีระยะทาง 45 กิโลเมตร จะได้เส้นทางท่องเที่ยวและการลำเลียงสินค้าการเกษตรอีกด้วย โดยเฉพาะเส้นทางจากพระธาตุบังพวนมายังเวียงคุก ซึ่งแม้ว่าปัจจุบันจะมีถนนเชื่อมอยู่แล้ว แต่สภาพถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ หากเป็นรถยนต์ส่วนบุคคลจะไม่นิยมวิ่งในเส้นทางดังกล่าว ส่วนใหญ่จะเป็นรถกระบะมากกว่า อย่างไรก็ตามในอนาคตหากเส้นทางจากตำบลแห่งนี้ไปเชื่อมต่อกับตำบลพระธาตุบังพวนได้ ก็จะทำให้การท่องเที่ยวและการลำเลียงสินค้าการเกษตรมีความสะดวกเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้นโยบายการพัฒนาท้องถิ่นของรัฐยังให้ความสำคัญอันดับต้นๆ อยู่กับการพัฒนาทางด้านกายภาพ ได้แก่ น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและทักษะของการประกอบอาชีพ บางครั้งการกำหนดหรือกระจายงบประมาณจากส่วนกลางก็ไม่มีแผนระยะยาวมารองรับ ทำให้โครงการจากบเร่งด่วนที่เข้ามายังท้องถิ่น ไม่สามารถสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้อย่างเต็มที่

3.4.3 แนวทางการพัฒนา

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงนิเวศในหนองคายควรเป็นไปในทิศทางของ "การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพักผ่อน การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น และสร้างเสริมประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว" เพื่อให้มีรูปแบบที่หลากหลาย มีการกระจายการลงทุนจากหลายๆ แหล่ง โดยมีการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตทางการเกษตรเป็นหลัก เพื่อให้บรรลุผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของคนในท้องถิ่น เหล่านี้ผสมผสานกันเป็นเป้าหมายเดียว เพื่อกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของรูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิม การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตสมัยใหม่ ให้เกิดการกลมกลืนกันเป็นเอกภาพเข้ากับสิ่งแวดล้อม เกิดเป็นการเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่เข้ากับวิถีปัจจุบันและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งคณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องควบคู่ไปกับการเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ การทำให้เกิดภาพรวมที่ดีของการวางผังชุมชนชนบทแต่ละที่ในจังหวัดหนองคาย เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมนี้ การวางผังชุมชนต้องมุ่งเน้นเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการเน้นเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ อันหมายถึงการไม่ทำอะไรจนเกินความพอดี ภายใต้คำแนะนำของผู้มีความรู้และภายใต้แผนการพัฒนาชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพความเป็นอยู่ การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก ที่ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมของการอยู่อาศัยที่ดี และสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2. ให้ความสนใจในการค้นหาเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น จากรูปแบบวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลง ความพร้อมทางเศรษฐกิจ รวมถึงความสะดวกสบายในการเดินทางที่เพิ่มขึ้น เป็นต้น เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ความต้องการด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้คนเริ่มให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวทางนิเวศและวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น ความสนุกสนานจากการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม กลายเป็นหนึ่งในความสนใจของนักท่องเที่ยว

ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร นิเวศวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของหนองคาย ควรต้องมีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวทั่วไป โดยจะต้องศึกษาค้นหาและประยุกต์ใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์และวิถีชีวิตท้องถิ่นและประเพณีท้องถิ่นมาใช้ใน

การพัฒนา ในการดำเนินการควรให้ความสำคัญกับการจัดการชุมชน การบริการ กิจกรรมที่จะช่วยสร้างความประทับใจและกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน

การท่องเที่ยวและสันตนาการในภาพรวมทั้งหมดที่กล่าวมานี้ สามารถแสดงเอกลักษณ์และตัวตนที่แท้จริงของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น พื้นที่ตามริมแม่น้ำโขงที่ควรแสดงความเป็นวัฒนธรรมชาวประมง โดยนำเสนอผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ที่มาจากปลาน้ำจืด หรือวัฒนธรรมของชาวภูเขาหรือคนในพื้นที่ที่ราบสูงที่ นำเสนอวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ของภูเขา ส่วนวัฒนธรรมการเกษตรแบบดั้งเดิมสามารถนำเสนอเอกลักษณ์ของชุมชนได้ในรูปของการใช้ทักษะของแรงงานทางการเกษตร ภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมของการเกษตรและอื่น ๆ เป็นต้น ประเทศในทวีปยุโรปและใกล้เคียงต่างใช้แนวคิดดังกล่าวเพื่อเป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของจังหวัดหนองคายควรเน้นการรักษาและพัฒนาลักษณะเด่นของท้องถิ่น นำมาผสมผสานให้เข้ากับความเป็นไปในปัจจุบัน โดยยึดหลักการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างมีหลักการผ่านการศึกษาประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นที่มีคุณค่า และมรดกวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สืบทอดกันมายาวนาน จนเป็น“วัฒนธรรมที่มีชีวิต” มาใช้ในการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่โดดเด่น เหล่านี้เป็นไปเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3. *สร้างการรวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ในภาพรวม* หมายถึงการสร้างกลไกเพื่อให้เกิดความร่วมมือและประโยชน์ร่วมกันของทุกส่วนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผ่านการจัดตั้งกลไกความร่วมมืออันจะเป็นประโยชน์ต่อหนองคายและพื้นที่ใกล้เคียงในปัจจุบันและอนาคต เพื่อการสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดี ลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการพัฒนาทางการท่องเที่ยวในแต่ละภูมิภาค เกิดเป็นกระบวนการบูรณาการทรัพยากร เพื่อสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันอันจะเป็นประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย มีกลไกความร่วมมือร่วมแนะนำสิ่งดี ๆ และสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อสร้างศักยภาพในการแข่งขันและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้น โดยผ่านการสร้างความร่วมมือทางการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค การประสานงานร่วมกันเพื่อสร้างฐานข้อมูลที่ครอบคลุมข้อมูลการเดินทางและการร่วมกันวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการบูรณาการของความร่วมมือ การผลิตและการตลาดในระดับภูมิภาคร่วมกัน

4. *การบูรณาการระบบการคมนาคม* การที่จะสร้างเครือข่ายของการบริการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดหนองคายนั้น สิ่งที่สำคัญซึ่งไม่อาจมองข้ามได้คือการปรับปรุงเส้นทางคมนาคม รูปแบบการขนส่งและเดินทางที่หลากหลาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางในพื้นที่ของการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างอิสระ แสดงให้เห็นจุดเด่นของการรวมทรัพยากรในภูมิภาคเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งแนวคิดในการจัดระบบการคมนาคมประการที่หนึ่งคือ การจัดตั้งรูปแบบการเดินทางอย่างเหมาะสมมีหลักการ มีการแบ่งระดับขั้นที่ชัดเจน โครงสร้างการทำงานที่ดีของเครือข่ายถนนทางหลวงที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มเติมปรับปรุงถนนในรายละเอียดมากขึ้น เพื่อให้มั่นใจว่าการเชื่อมต่อเมืองและชนบท และระหว่างแหล่งท่องเที่ยวเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ให้เกิดความหลากหลายและการประสานงานที่ดีของรูปแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง

ประการที่สอง ต้องสร้างความมั่นใจว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในท้องถิ่นจะสามารถเข้าถึงได้

สะดวก ปรับปรุงลักษณะการก่อสร้างถนนในชนบทเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่เส้นทางการเดินทาง ซึ่งปัจจุบันเป็นอุปสรรคสำคัญของนักท่องเที่ยว ในการเข้าถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่อยู่ในท้องถิ่นของหนองคาย ความรวดเร็วในการเดินทางจะทำให้นักท่องเที่ยวสามารถใช้เวลาอยู่ที่สถานที่ท่องเที่ยวได้นานขึ้น เกิดการเชื่อมต่อเข้าด้วยกันของเส้นทาง ทำให้การเดินทางเป็นไปอย่างสะดวก เห็นทิวทัศน์และสภาพแวดล้อมที่สวยงาม และสื่อถึงความหมายทางวัฒนธรรมที่หลากหลายที่แฝงอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวของชนบทได้ชัดเจนขึ้น

จะเห็นได้ว่าการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมในหนองคาย จะต้องให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเมืองกับชนบท ให้รูปแบบการวางผังสวนไปด้วยกันกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ปรับปรุงระบบขนส่งและทรัพยากรในด้านต่างๆ เพื่อสร้างการท่องเที่ยวในรูปแบบเฉพาะและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ใช้การผสมผสานแนวคิดเหล่านี้และประยุกต์ให้เกิดเป็นรูปธรรม ซึ่งไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศที่มีความโดดเด่นขึ้นมาเพิ่มขึ้น แต่จะยังสามารถปรับปรุงชีวิตของผู้คน ขยายขอบเขตของวิถีชีวิตชุมชนออกไปสู่สังคมภายนอกมากขึ้น อันจะส่งผลถึงการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของท้องถิ่นในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

สถาพร ขวัญยืน และอรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2540) หนองคาย: แหล่งโบราณคดีในจังหวัดหนองคาย ในหนองคาย. (หน้า 220-247). กรุงเทพฯ: มังกรการพิมพ์.

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน (2542) กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์หนองคาย (2540) กรุงเทพฯ: มังกรการพิมพ์

บทความจากเว็บไซต์

ศาลาแก้วกู่: มห-มหัศจรรย์สถานแห่งหนองคาย. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2553 จาก

<http://www.muangboranjournal.com/modules.php?name=News&file=article&sid=1444>

เอกสารจากเว็บไซต์

แผนพัฒนาสามปี เทศบาลตำบลเวียงคุก (พ.ศ. 2553-2554) สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2553 จาก

<http://www.viengkuk.com/sheet/phan/phan2553.pdf>

สัมภาษณ์

สืบตำรวจโท ทรงวุฒิ ศรีลุนซ่าง ปลัดเทศบาลตำบลเวียงคุก. บ้านเวียงคุก ตำบลเวียงคุก อำเภอเมืองจังหวัดหนองคาย เมื่อ 2 กรกฎาคม 2553

กฤษฎีทัฬหี พรหมศิริ, 2553 เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษา เทศบาลตำบลเวียงคุก เมื่อ 27 พฤษภาคม 2553

พ่อลับ อินทศิริ, อายุ 88 ปี ผู้อาวุโสของตำบลเวียงคุก, เมื่อ 27 พฤษภาคม 2553

พ่อพัน วงศ์ภูมิ, อายุ 68 ปี ผู้อาวุโสของตำบลเวียงคุก, เมื่อ 27 พฤษภาคม 2553